

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj 6 hónapra Buda-Pesten hazhoz küldve vagy postai úton a Polltikai Ujdonságokkal együtt 4 pft. vagy 4 ft. 20 kr. új pénzben. Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Beregszászi Lajos.

Egy magyar zongorakészítő!

Történelmünk, közéletünk, irodalmunk nevezetes férfainak ismertetése közben jól esik, időszakonként azon térre is vetni pillanatunkat, mellyről — mivel eddigelé kevés világgraszoló eredményt képes felmutatni — azt szerették némelyek mondogatni, hogy az e hazában fel sem virágozhatnak, értjük: a művészet és ipar terét. Nem ámitjuk többé magunkat, komoly önismeretre törekszünk s bár elismerjük a hiányokat, miket idő és körülmény hagyott hátra nálunk, de lelkünk vágyainak megnöttek immár magasabbra törekvő szárnyai s egész lélekkel örvendünk annak, a mit már is birunk és kiküzdünk.

A hazai iparművészi osztály egyik legismertebb s legjobb hangzásu névvel bíró tagja Beregszászi Lajos, a jeles zongorakészítő Pesten. Kik műveit nem ismerik, legalább nevével igen gyakran találkoznak a lapokban. E derék iparművészünk, ki a magyar nevére már a haza határán túl is becsületet hozott, 1817. szület. Békésen. Az ő egyszerű életpályája is tanusítja, hogy ipar, szorgalom és kitartás elvégre is érvényre emelik a tehetséget. Az 5. gymnasiumi osztályt 15 éves korában Mezőtúron elvégezvén, Temesvárra ment, hogy ott a zongorakészítés művészetét megtanulja. Öt évi tanulási idejének eltelése után Pestre, s innen, hogy még többet is lásson és tanuljon, két év múlva Bécsbe, végre innen is Németországon keresztül Hamburgba utazott. Kitüzött célját mindig szeme előtt tartva, utjában minden nevezetes zongoragyárat meglátogatott, hogy a készítmód különféle nemeit megismerje. — Hamburgban csaknem egy évig tanulta az angol nyelvet s a szakához tartozó mindazon ismeretek további megszerzésével foglalkozott, a mellyek képessé tegyék arra, hogy Angliát is sikerrel beutazhassa, s ott alkalmazást nyerhessen. El is ment Angliába, hol harmadfél évet töltött London legelső zongoragyáraiban. Innen Párisba is átment, hol ismét a leghiresb francia mesterek műveivel volt alkalma megismernie.

1844-ben tért vissza Bécsbe, hol épen a jövő évre tervezett

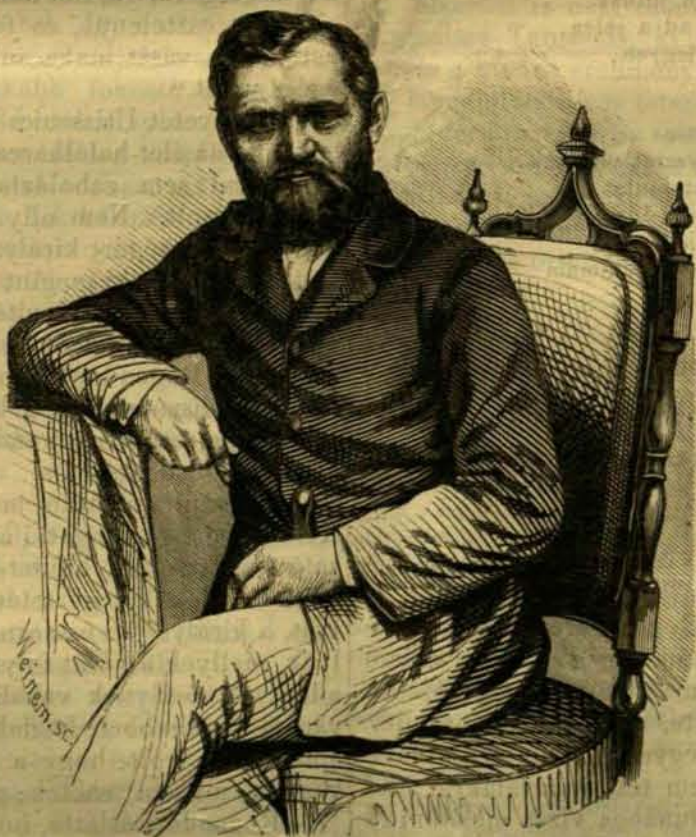
iparműtárlatra folytak nagyban az előkészületek. Ellenállhatlan ösztön üzé, hogy ez alkalommal saját találmányu új zongora-gépezetét bemutassa. Műveit, nevét addig Bécsben nem ismerték; annál elismerésre méltóbb volt azért az eredmény: művészünk első föllépését azonnal siker koronázta; az érdempénzzel kitüntettek sorában olvastuk Beregszászi nevét is.

Végre hét évi távollét után hazájába tért vissza a vándor művész, Pesten megtelepedett, s az iparműtárlatba beadott két zongorája itt is érdempénzben s méltánylásban részesült. — 1857-ben a müncheni nagy iparműtárlaton is kitünőknek találták zongoráit s onnan is dicsérő oklevelet küldtek készítőjöknek. Azonban szakképességét legfényesebben a párisi nagy világtárlaton méltányolták, hová akkor a világ majd minden részéből küldöttek be zongorákat. S daczára ezen óriási versenynek, Beregszászi zongorája első rendű érdempénzt nyert; remekművét maga a francia pénzügyminiszter vette meg, s a mester kitüntetett neve messze földre elhatott. Egymást érték nála a megrendelések Páris, Rotterdam, Magdeburg, Weimar, Lipcse, Velenze, Bécs városokból, sőt Törökországból is. Az évenként nála készülő zongorák száma 70—80-ra megy. Kétszeres érdemeül szolgál, hogy hazai művészünk jeles műveinek egy része külföldre vándorol.

Még néhány szót e készítmények jeles tulajdonságairól. Beregszászi zongorái — mint ezt a legilletékesb szakértőktől tudjuk — tiszta, dallamos, erőteljes s mégis lágy hangjok által tűnnek ki; hozzájárul

bizonyos ruganyos és kényelmes gépezet, melly képessé teszi a játszókat, hogy játékát tetszése szerint csekély részletekig jelezze s módosítsa. Oly tulajdonai ezek a zongoráknak, mellyek Beregszászinak a zongorakészítés nehéz művészetéhez megkívántató tehetségét, hivatását tanusítják, azonkívül bizonyosságot tesznek azon fáradhatlan igyekezetről is, mellyet ő művészetére tökélyesítésére folyvást fordít. Majd minden új mű, melly gyárából kikerül, a mester új meg új haladásáról tesz tanuságot.

Tekintve ezen nyugodni nem tudó, önmagával elégtelen

BEREGSZÁSZI LAJOS.

szellem szakadatlan leleményességét, teljes joggal véljük remélni, hogy még az eddigiekénél is kitünőbb remekművekkel fogja meglepni a zenekedvelő, zongorajátszó világot.

Születésem napján.

Születésem napján üdvözöl a tavasz
Ifjú lombokkal, illatos virággal,
S bűvös-bájos hangon megcsendül fölöttem
A tavasz testvére, — csattogó madárdal;
Mihelyest születtem: első ez köszönte,
Zengve altató dalt bölesőmnek fölöttem,
Mert falun születtem.

Ezért olyan kedves a tavasz előtttem . . .
Virágok nyílása, lombok susogása,
A harmatos hajnal rózsapiros arca,
Fürge kis madarak vidám dalolása,
Csevegő lejtése az ezüst pataknak —
Rám olly vonzerővel s bájjal azért hatnak,
Mert falun születtem.

Ah de hol maradtál, drága szülőföldem?
Messze, távol fekszel, . . . csak emléked él itt,
Mint a mécses lángja, melly sötét szobában
A virasztó arcra hintegeti fényit . . .
S mikor gondolatim hozzád visszalengnek:
Egy könyűben adok hálát Istenemnek
Hogy falun születtem! —

Születésem napján üdvözöl a tavasz . . .
Eltűnt éveimre vissza-visszanézek,
Annyi régi emlék-, annyi szép virágra,
Miket elsodortak szárukról a vészek.
Fog-e bimbó nőni valamikor újra?
Derül-e majd hajnal a sötét borura,
A kétes jövőben? . . .

De mit vizsgálódom? — Visszavarázsolni
Nem lehet az egyszer elenyészett multat,
S a jövőd titkát sűrű fátyol rejti,
Rajta a halandó szempár át nem juthat.
Megnyugszom én abban, a mit ad a jelen,
Ez örömvirág vagy ürömpohár legyen,
Telve szenvedéssel.

Születésem napján üdvözöl a tavasz . . .
Erdő, mező, hegy, völgy reményszint viselnek,
Az eddig kék tó is zöld habokat mutat, —
Csak egy nem zöldül ki, fája reményemnek!
De félre a buvall! hisz ma örömnapp van!
— Pedig jobb lenne, ha megölne fájdalom
Születésem napján . . .

Kuliffay Ede.

Buda ostroma

Rogendorf által, bevétele Szolimán által 1541.

Irta PAULER GYULA.

(Folytatás.)

II.

Rogendorf elhelyezi ostromseregét. Budavár akkori alakja. Az ostrom megkezdődik. Izenet s viszonzizenet. Izabella őrizet alatt. Roham, visszaverés. Izabella békeajánlata.

A lengyel követek esete megtanítá Rogendorft hogy alkudozások Budát Ferdinándnak meg nem szerzik; még csak hat zászlóalj *landsknechtet* várt Ó-Budán, hogy a támadást megkezdje. Hadsege ezalatt Budát lassanként körülvette, ágyuit a Szentgelléri hegy ormán és oldalában, és a Madárhegyen (a mai Krisztinaváros felett) elhelyezte, de lövést még nem tett a várfalakra, csak Pestről lőttek át Budára azokra, kik a Dunához vizet meríteni le szállottak.

Május végén Rogendorf is megmozdult, és főhadiszállását a vár déli oldalával szemben a Szentgellért hegyére tette át, mellynek csúcsán Szentgellért temploma állott, híres bucsujáró-hely a dögvész idején.

A vár, mellyet Rogendorf ostromolni készült, nem különbözött sokban attól, mellyet jelenleg szemlélünk, csak hogy két részre szakadt. A déli kisebb részt, a királyi várat, délfelé három szoros fal védelmezte. Keletre lenyúlt a Dunáig, és az egész mostani halászárost a lánczhidig magában foglalta; északra a Szentgyörgy terén végződött, mellytől, árok és fal választá el. A tulaj-

donképeni város, a mai vár, ugyanazon kapukkal, ugyanazon utcákkal birt hason nagyságu területen, mint most; oldalában a Duna felé, a viziváros huzódott el ritkán elszórt házaival.

Rogendorf erősebbnek találta Budát, mint volt 1530-iki első ostromakor. János király ügyes olasz építészek által mindent megtett székhelyének megerősítésére. A szombatkapunál (a mai bécsi kapu), hol Buda a sikra letekint, az ország-erősség nyult ki, tompa szöget képezve, s uralkodva a lápon és rohamra alkalmasan emelkedő hegy oldalon; a szombatkapun egy más kisebb erősség, az északkeleti bástyát biztosítá. Egészen keleten pedig, hol a királyi vár Pestre gyönyörű látványt nyújtva letekintett, tágas kötorony emelkedett, kapcsolatban a várral és az árokkal, melly a királyi palotát körülfutá. Ez árkot sziklarepesztés, ásatás olly szélessé tette, hogy hét fegyveres egymás mellett könnyen végig haladhatott rajta s biztosabban hamarabb a Dunához lejutott mint a váron át.

A várban 4000 ember volt Utissenics vezérlete alatt, ki Török Bálint távollétében a brevariumot a karddal cserélte föl. Alvezérei: Petrovics, Batthyány Orbán olasz miveltségű és olasz romlottságu férfiú, és a rác Ocsárevics vagy magyar nevén Markos Péter voltak. „Inkább a prófétához állok, mondá a barát, mint hogy Budát nekik átadjam.“

Rogendorf megkezdé a támadást. Ágyui a vár ellen irányultak; az új torony megingott; teteje szakadozni kezdett. A várpalota csekély kárt szenvedett; ékes kapuit, gyönyörűen festett szobáit zsákmányvagyó szemekkel nézte a sereg, nézte Rogendorf, és Ferdinánd parancsa szerint, ne bántsák a király javait, kimélni határozta, és néhány golyó, melly a palotára esett, s mellyek közül egy Izabella szobájába tévedett, de sem őt, sem udvarhölgyeit meg nem sértette, inkább ijesztésre, mint rombolásra volt szánva. Kéves idő mulva követ jelent meg Rogendorftól, szavakkal sulyt kölcsönözni az ágyuknak.

„Vesse le Izabella, így hangzott a vezérnek büszke és katonás üzenete, a lánczokat, mellyekre legnagyobb ellensége frater György őt gyermekével füzte. Ferdinánd bőkezűségéből fényes herczegség vár rá, hol kényelmesen élélhet fiával. Ha pedig ezen ajánlatot esztelenül, és félreismervén a veszély nagyságát, megvetné, s a vést makacsul bevárná, romhalommá változtatja az egész várat.“

A követet Utissenics fogadta. ama szilaj kedvvel, mellyet erős lelkekbe az élet-halálharc tudata önteni szokott. Nyers természet semmi sem zabolázta, és a kemény üzenetre még durczásabban válaszolt. „Nem olly esztelen a királyné, mondá a követnek, hogy herczegségért királyságot adjon. Rogendorf pedig eszeveszett egy vén ember, ki megint szégyent akar vallani Buda alatt. Hiában alkalmatlanokodik vitéz, magyar embereknek, kik hazájukat, és királyukat mindenki ellen meg tudják védeni. Részemről csak azt kérem Rogendorftól, ne töltesse meg olly erősen ágyuit. Egyetlen emse-disznóm van a háznál, és attól tartok, hogy a nagy morajtól megrettenve, vendégeimnek nagy szomorúságára időnek előtte megfiadzik.“

Utissenics ezután megvető szavait tettekkel erősítette meg. Két elfogott gyujtogatni akaró ostromló katonát, disznók között huzatott akasztófára, büntetés, mellyel a középkor barbár századaiiban a zsidók kivégeztetését szokták meggyaláznai. Másik teendője volt, a királynét a csatornakut mellé leszállítani. Az ellenséges golyók, mellyek a várat folytonosan körülzúgták, ürügyül szolgáltak e lépésre, mellynek valódi oka a félelem volt, hogy a királyné a várból könnyebben közlekedhetik a támadókkal. Izabellának csak annyi ideje volt, hogy a budai birónak kiüzenhetett: „Én fogoly vagyok; mitsem tehetek; gondoskodjatok szabadulásomról.“

Rogendorf átlátta, hogy rémitéssel czélt nem ér, ha pedig komolyan föllép, a várpalotát ugyan összelöheti, de a roham a vár leg-erősebb oldalára aligha fog sikerülni. Alkalmasabb helyet keresett az ostromra, és a zsidó-temetőbe vonult, melly a zsidó- (fehervári) kapuval szembe fekvő szőlőhegyek oldalában terült el; e helynek egyetlen fogyatkozása a Dunától való távolság volt. Török Bálint lovasai e tájon kalandozának és az ostromlóknak minden csepp vizért meg kellett verekedni, mellyet a Dunából táborukba szállítottak.

Utissenics folytatta durva tréfáit, mellyek által kétségkívül az őrség vad szeszélyének akart kedveskedni. „Bocsánatot kérek, üzent ki a vezénylő tábornoknak, hogy esztelennek neveztelek.

Bölcséségedet kimuttad, midőn magadnak és seregednek temetőt szemeltél ki táborhelyül.“

E sértő szavakra düh futotta el Rogendorfot; vas buzogánnyal fenyegette a barátot és kétszeres erővel törette a falakat. A golyók folytonosan hullottak Budára; veszedelmes volt, csak percze is az utcákra kilépni. Perényi Péter és Lippa a magyarok és csehekkel a szombatkapu felől készültek támadásra; Rogendorf minden erejét a zsidókapu szomszédsága ellen fordítá. Jun. 1-én a falak itt nagyrészen halomra voltak löve, és száz lépésnyi széles rés kínálkozott rohamra. Nem messze a szombatkaputól a belül összehordott földhányások sulya alatt a falak nagy része összeomlott; a felszálló por az egész vidéket elhomályosítá. A budaiak bátorsága hanyatlani kezdett, mert lehetetlennek látszott a győzelem ott, hol a véletlen is az ellenséggel szövetkezett. Szerencsére azonban már este felé volt. Rogendorf habozott; katonái nem bírták a spanyolok, francziák és magyarok rohanó bátorságával, melly a lelkesedés pillanatában akadályokat nem ismer. Elokészületek látszottak szükségeseknek a rohamra és az előkészületek alatt beállott az éj.

Éji harcztól irtóztott az ő katonája; Rogendorf tehát más napra halasztá a rohamot. A sereg nyugottan alunni mert; csak a létrákat vitték titkon a romok alá, hogy reggel mindjárt kéznél legyenek.

Budán ezalatt férfiak, nők, gyermekek a falakra siettek. Utissenics tüzelt, lelkesített. Egész éjen át szakadatlanul folyt a munka. Emberfeletti erőködés után hajnalban új fal állott készen a réginek omladékain.

Reggel, szombaton, június 2-án megkezdődött a roham. Az ágyuk minden oldalról megszólamlottak; dörgésük olyan volt, mintha az ég szakadna le. Az ostromlók nem találták létrákat, mellyeket a magyarok az éjjel megláttak és fölszedtek volt. Ennek daczára csatarendben, ember ember mellett, a hegyoldalon föl, a romokon át a résre rohantak. A falak alatt török voltak elhelyezve; a falakról forró kén, puskaporral és kénnel meghintett dorongok hullottak a rohanókra. — A németek dühös tusában föltörték a falakra. Fotisch Otto, a pesti várnagy, szent János templomával (a mai német színház) szemben egy roskadt házba nyomult; katonái egymás vállán utána, és zászlójokat a romokra tüzték. E látvány nem csüggeszté, inkább fokozta a magyarok lelkesedését s dühét. Utissenics zöld dolmányban, pánczélosan, sisakkal föl és alá sietett a falakon. Hol a veszély legnagyobb volt, ott buzditott, ott harczolt első sorban. Az elfáradó férfiakat a nők, gyermekek példája tüzelte, kik köveket hordottak, hajigáltak a harczoló landsknechtekre. Fotisch nem bírta megtartani állását Utissenics ellenében. Az ostromlók újra föltörték; mindenünnen omló golyózapor ismét lesöpörte őket a falakról. Három órai kéztusa után hátrálni kezdtek; a visszavonulás rendetlenül és a budaiak heves tüzelése között történt. Minél inkább távoztak a falaktól, annál szabadabban csaptak le a golyók soraik közé, és megtizedelték, végre vad futásba zavarták azokat. 800 vitéz hevert a romok között, vagy vánszorgott, vitetett sebesülten a táborba meghalni.

Ugyan az időben az ország-erősségnél, a zsidó-utcánál, Perényi és a naszádosok kevesebb hévvel, kevesebb veszteséggel, hasonló vereséggel intéztek rohamot. Petrovics Péter és Batthyány Orbán itt Utissenics méltó társainak mutatkoztak, a császári naszádosok vezére, Zárai Jeromos, halálosan megsebesült.

A diadal után Utissenics a vár minden templomában „Te Deum laudamus“-t énekeltetett, a budai polgárok mondhatlan önérzettel zengék a háladalt. A milly mértékben nőtt bátorságuk, azonképen csüggedtek az ostromlók, kik naponkint hallák veszteségeket Buda falairól éles gunynyal emlegetni. Rogendorf nem mert egyelőre új rohamot megkísérteni. Vezéreinek tanácsára aknák által törekedett czélt érni, melly munkára tiroli és cseh katonáit, mint ügyes bányászokat használta. Utissenics hirt vőn a földalatti munkálatokról. Erdélyi bányászai (Királyné-patakjáról) ellenaknákat ástak, és a németek munkálatait tüzzel vassal megsemmisítették. A földalatti harczczal karöltve a budaiak kirohantak, és nagy kárt okoztak az ellenségben. (Jun. 9.)

A szoros megszállás daczára időnkint török levelek érkeztek a várba, mellyekből Utissenics és társai, bár tolmács hiányában érthetlenné voltak azok, kedvező híreket olvastak ki. E hírek fokozták a várbeliek kitartását: rémülettel tölték a királynét. Kiizent

a budai tanács két tagjának, Bácsi Ferencz és Siry Imrének, kik titkon tudakozódní jöttek, mihez tartás magukat: adjátok át a várat Ferdinándnak; szerződjetek vele, nehogy pogány kézre kerüljünk; mert nyilván értem, hogy az urak Budát a szultánnak akarják átadni.“

E válaszra a budai tanács ismét két férfit küldött a királynéhoz, kérdeznék meg, mi lesz sorsa az uraknak, és kell-e érettük könyörögni Rogendorfnál?

Izabella engesztelhetetlen volt azok irányában, kiket zsarnokainak tekintett. „Nem kell, mondá ő, mert mindnyájan árulók, kik engemet és fiamat veletek együtt a töröknek eladtak.“

E határozott nyilatkozatra a beteg Turkovics Miklós, Palczán Pétert és a hü tanácsosokat házába hívatta, mert Utissenicsnek a tanácsban sem hiányzottak kémei. Itt elhatározzák, hogy kiküldenek valakit Rogendorfhoz, megalkudni vele a pontok felett, melly alatt Budát Ferdinándnak átadják. A vállalatra kiszemelt férfiú, Bornemisza Gergely, baj nélkül elért a tábornokhoz, és átadta neki a budai tanács föltételeit. A pontokat jogos bizalmatlanság írta; ígérje meg Rogendorf, követelték a budaiak, maga és ura nevében, hogy Magyarország jogai sértetlen maradnak, s a magyar várakba és jövedelmekbe külföldi tisztviselőket nem helyeznek. Ígérje meg, hogy Izabella a Szapolyai család minden javát fogyatkozás nélkül megkapja. Maradjon büntetlen mindenki, ha ellen nem szegül.

Rogendorf a várba csak magyarokat küldjön, és pedig 700 lovast és gyalogot, részben puskást, részben lándsást; mert a vereség által még inkább földühült katonái vérbe, lángba borítának a várost és nyelvük, ruházatuk által igen könnyen időnek előtte elárulhatnák magukat. A magyar urak: Perényi Péter, Révay Ferencz, Bebek Ferencz, Nyáry Ferencz és Serédy Gáspár, mind hit szerint fogadják, hogy a benyomuló csapatnál ott lesznek, és ha a németek később dulni akarnának, azt ne hagyják.

A magyar urak lelkesülten fogadták az ajánlatot, főképen Révay. Ferdinánd már az ostrom elején megbizta volt őt, érintkezzék a budai polgárokkal, és nyerje meg őket ígéretekkel, okkal-móddal. Sikerült is neki némi összeköttetésekre szert tenni, jelesen Bornemisza Tamással, ki Utissenicsnek személyes ellensége volt, de nem a kívánt eredménynyel.

Rogendorfnak is tetszett az ajánlat, de nem a föltételek. Gyanakodó természete nem akarta a magyaroknak engedni a győzelem dicsőségét; mindazáltal a szerződést ura nevében aláírta, Révay fiát, Mihályt pedig, az apa hűségének zálogául magához vette. A budai tanács azonnal tudósítá Izabellát a sükerről. A szabadulás reménye édes örömmel tölté el a királynét.

(Folytatás következik.)

Radványi gyár.

(Zemplénmegyében.)

Ha a vándor Kassáról jöve, a lapály három „falvát“ (Buzafalva, Csontosfalva, Bernátfalva) és a bércz négy „házát“ (Hollóháza, Mikeháza, Filkeháza, Pálháza) elhagyta, balra, hol a szoros völgy Ujhely felé megnyílik: szeméit akaratlan magára vonja egy csoport épület, mellynek sudár, magas, folyton füstölő téglakémenye és párát lehelő csövei, működő gőzgépet gyaníttatnak.

Miután az efféle dolog ipargyér hazánkban ritka tünemény, hivatlanul is, a telep felé irányozám lépteimet, s kötelezettnek érzem magamat a nagy közönségnek bemutatni ezen, már kezdeményében nagyszerű készületet.

Gróf Károlyi Eduárd radványi uradalma, Radvány helységében, a füzéri vár aljában, 1857. évben, egy valóságos királyi palotának alapjait tette le, Ybl pesti építész terve szerint, melly nagyszerű épület már is fedél alá emelkedett.

Faluhelyt nem kedvtöltés építkezni, mint nagy városokban, hol minden anyag- és kézműves-kéznel van. Itt egy külön ipartelepelt kellett létrehozni, hogy a palotához szükségeselt ács, kovács, lakatos, asztalos s egyéb munkák a helyszínen készíthessenek. Ez volt a radványi gyár eredete, mellynek megszilárdítását, bővítését és vezetését a szemes és tevékeny gróf egy angol gépész-mérnökre bizta Dornig William személyében, ki azelőtt sokáig dolgozott volt Svajcz-, Szász- és Morvában, hazánkban pedig gr. Andrássy György dernői vasgyára és a n.-sárosi műmalomban jeles műveket állított fel, s legközelebb Miskolczon egy egyszerű gépgyárt alapított, melly jelenen fia által vezéreltetik.

De lássuk, mit mindent teremtett itt a nemes gróf hazafiúi büszkesége és Dornig gyakorlati észszerűsége ezen arasznyi időközben?

Egy angol, 16 lóerejű gőzgép, transmissiók segédelmével, a következő gépeket és műveket hozza szükség szerint mozgásba, egymint:

- a) Három pár francia *malomkővet* *) , minden műmellékletével s két pár belföldi követ, ugynevezett *paraszt-örlésre*.
 b) Egy *hidraulikus olajsajtót*.
 c) Egy nagyszerű *mozgó angol csép- és tisztázó-gépet*.
 d) Két *tányéros (circular-) deszka és gerenda-fűrész* és egy *ujdonúj találmányu szalagfűrész* (Bandsäge).
 e) Egy *fagyatú-gépet*.
 f) A *lakatos-műhely esztergáit*.
 g) *Négy kovácstűzet*.
 h) Egy, napjában két mázsát kiállító, *olajfesték-dörzsgépet*.
 i) Egy a *gőzgépet* vízzel ellátó *szivattyut*.

Részint megkezdvők, részint tervezvők még :

- k) Egy *vas- és ércöntöde*, furógépezettel.
 l) *Kerékgyártó- és*
 m) *Butor-asztalos-műhely*.

Egy külön helyt felállított kisebb *gőzgép* pedig szolgál :

- n) Egy *cseréptégla- és*
 o) Egy *kemencsagyárnak*, hol tűzálló porcellán-anyagból izletesen és czélczerűen képzett *olcsó fűtőkemenczék* s jó sárga agyagból, nyomó gépek segédelmével, jeles *tégla és cserép, alagsövek* (Drainröhren) és *építkezési díszítmények* formáltnak.

Valóban hosszú sor látnivaló a hazai ipar érdekében!

S a mi legürvendetesebb : hogy a nemes gróf szándéka, ezen, eredetileg csak önszükségeinek fedezésére számított gyárat, minthogy olly jeles művezetőre talált (a palota-építés és felszerelés már vége felé járván), meghagyni, és a gépszükséglő gazdának és iparosnak megnyitni, hol az ekétől egész a *gőzgépig* fedezhesse *sükségeit, jótállás mellett, olcsón és szilárdul* elállítván amazokat, sőt elvállalván gyárak és ipartelek felállítását, felszerelését és elrendezését is. — Áldás legyen az illy kezdeményeken!

Már most is elfogad a *radványi gyár* kijavításokat és kisebbszerű megrendeléseket, mik iránt értekezhetni *Dorning William* gépészmérnök ural, *S.-A.-Ujhelyen* által. **)

Állatok arczképesarnoka.

Egy különös *arczképesarnokot* tárunk olvasóink elé, melly a természetrajz barátaira nézve nem lesz értéktelen s érdekes összehasonlításokra nyit alkalmat. A rajzban sikerült az összeállítás, úgy hogy bár a legkülönfélébb alakokat tünteti fel, ezek az elhelyezés által mégis kellemes öszhangot mutatnak.

Szükségesnek látjuk, a csarnok tagjait rövid magyarázattal bemutatni :

1. A *virginiai őz*; egyike a legszebb emlősöknek, agancsa nem sok ágboggal bír. 2. A *pésmadisznó* (Bisamschwein), a meleg tartományokban van otthon, s fájától az által válik ki, hogy ollyszerű illattal bír, mint a *pésmányok* (Moschusthiere). 3. A *füles bagoly* (Strix bubo, der Uhu), homlokát két tollpamattal díszíti, mellyeket kénye szerint mozgathat, s e tollpamatok miatt van olly alakja, mintha fülekkel bírna; rideg magányban él, nappal a sziklahasadékokba s sűrű bozótba huzódik, éjjel pedig a madarakra s emlősökre vadász. Néha két lábánál is hosszabb s megtámadja a nyulat, sőt a fiatal őzet is. 4. A *hiúz* (Felis lynx, der Lux) egész Európában, de kivált Svéd-

*) Franciaország *La-Ferté* megyéje ekkor az egész világot kizárólag látta el nemes lisztörő-kövekkel, másutt hasonló anyag seholsem levén feltalálható Hazánknak volt fenntartva a versenyés e téren, minthogy három év előtt a vulkanikus képezetű *Hegyaljában, Hasslinsky F. ügyes* eperjesi tanár és ismert geológus által, szakértők ítélete szerint és kísérletek nyomán, nem csak a francziákéhoz hasonló, hanem ezekkel egyrangú, sőt részben jobb kövek fedeztettek fel, s ezen alapon egy *francia malomkő-gyár* lépett életbe *Eperjesen Thór Lajos* czime alatt. Ennek előkészületei már is bevezetvők, és a gyártás ez idén meg is kezdetett, ámbar a vállalkozók még semmit sem tettek közzé. A gyár vezetője egy svajeci szakember, kinek jó tulajdonaihoz az is tartozik, hogy kizárólag a helybeni ügyes magyar lakosokat tanítja be a különféle munkákra. A vállalkozók végeztélje : nem csak a francia köveket kiszorítani a birodalom műmalmából, hanem malomkövek jóságát és olcsóságánál fogva, a külföldön is megmérkőzhetni amazokkal.

**) *Károlyi Eduárd* gróf ezen nagyra növekedhető vállalati telephelyének megismertetését egy utazó barátunk szíveségének köszönjük. *Radvány* és a *kástély Abaujmegyében* fekszik, bár a gyár már *Zemplénben* van. Szerk.

Orosz- és Lengyelországban honos, nálunk a *Kárpát lenyuló sivatagján* s *Erdélyben* is fordul elő. Egészen *macska természetű*, szeme olly éles, hogy róla a jó szemeket *hiúzzemeknek* nevezik. Háromszög alakú fülei s ezeken kis szörpamacs különösen jellemzik. Szörmáját, melly télen szürke, karman-tyunak dolgozzák föl. Ragadozó állat, leginkább éjjel vadász a nyulra, fajdra, juhra stb. 5. A *gödény* (Pelicanus onocrotalus, der Pelikan) alsó állkapcsán egy terjedelmes s ki- és bevonható nagy hártya van, melly terjedelmes begyzacs-kót képez; valódi hazája a forró földöv, de a *Tisza-mocsárait* is előfordul. Begyzacsájában vizet s halat hord s abból eteti kicsinyeit s innét eredt azon mese, hogy a gödény mellét felhasítja s saját vérével táplálja fiait. A pesti muzeumban igen szép példányok láthatók kitömvé.

6. A *daru* (Grus cinerea, der Kranich) vándormadár, tavasszal északnak, ősszel délnek utazik mindig csapatban, melly V betűt képez, s mellynek csucsa elől van. Könnyen megszeliidül s különféle bohóságot betanul. 7. A *közönséges ráró vagy halászsas* (Sterna, gemeiner Seeadler) és 17. a *fehérfejű ráró vagy halászsas* (weisköpfiger Seeadler) nagy tavak s vizek körül él s szüntelen azok felett lebeg, hogy a magukat fölvető vagy magasan fentuszó halakat felkapkodja.

8. A *farkas* (canis lupus, der Wolf) Angliát kivéve, hol már régtől kiirtották, egész Európában honos. Igen ismeretes; 16 évig él; gyakran a kutyával pázik; a nőstény 3—9 kölyket vet. 9. A *grifmadár* (kondorkeselyű, Vultur gryphus, der Kontur) a ragadozó madarak legnagyobbika, feje és nyaka csupasz, a csőre tövén taraj van, kiterjesztett szárnya 10—14 lábnyi. Amerika legmagasb bércein tanyázik, s a juhot, borjut, sőt mint mondják, a gyermeket is elragadja. 22. A *szakálas keselyű* (Vultur barbatus, Bartgeier) Európa legnagyobb ragadozó madara. 23. Az *olykeselyű* (Gänsegeier).

10. *Leopárd* (Felis Leopardus, der Leopard) egyedül Afrikában él, csak hogy kisebb, de különben majdnem ollyan, mint a *párducz* (Felis pardus, der Panther). 20. A *fekete párducz* (schwarzer Panther), egész Afrikában, Ázsia melegebb részein s az indiai szigeteken otthonos. Természete egészen egyez a tigrisével. A leopárd és párducz-bőrt kacagányul viselték buzogányos őseink.

11. A *kétpupu teve* (Camelus bactrianus, das Trampelthier, zweihöckeriges Kameel) Közép-Ázsiában tenyészik, az *egypupu* (Dromedarus, Dromedar) Araborszában és Afrikában. A teve a meleg tartományi sivatagokon az utazóra nézve valódi kincs; nélküle a pusztaságok teljesen járhatatlanok volnának. Csekély eledellel beéri, nagy terhet elbir, 24 óra alatt 16—24 mfdet halad, a

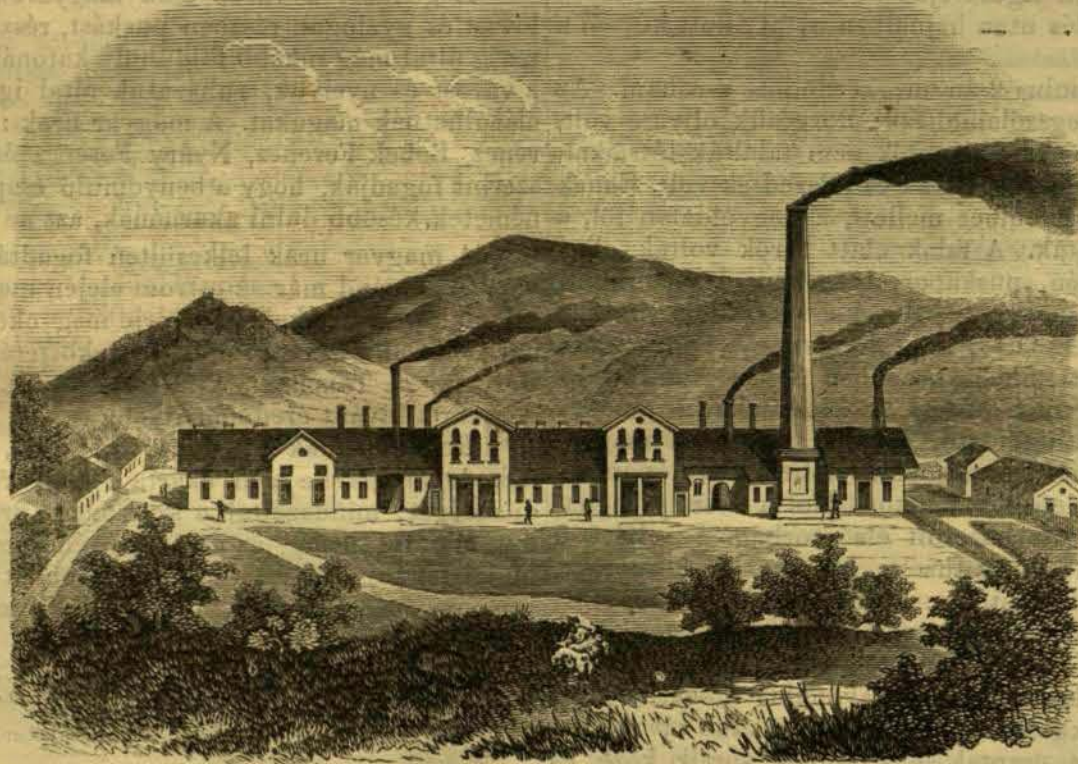
szomjat sokáig eltűri; husa, teje eledelül szolgál, szőréből szöveteket készítenek.

12. A *sakálfarkas* (Canis aureus, der Goldwolf, Schakal) nagyon hasonlít a farkashoz; de még inkább a kutyához; felette torkos, büze undorító, nappal, hűsel, éjjel minden élőlényt dühösen megtámad s jha éhes, borzasztóan üvölt; Ázsiában, Afrikában, s Európában Görögországban s Dalmatiában is lakik. 13. A *bubos tulok* (Zebu) Keletindianában azt a szolgálatot teszi, mint nálunk a szarvasmarha; az ökörtől leginkább csak az által különbözik, hogy elől a marján magas pup van. 14. A *bivaly* (Bos bubalus, der Büffel) Indiából ered.

15. Az *ugrány* (Halmaturus, das Känguruh), Ausztráliában a legnagyobb állat; Európában is találtatik; első lábai olly rövidek, hogy csak alig járhat négy lábon, de aztán annál nagyobbakat ugrik hosszú hátulsó lábain. 16. A *farkagom* (közönséges majom, Inuus ecaudatus, der gemeine Affe), Barbariából ered, könnyen megszeliidül. 21. A *barna karnyu majom* (Hylobates agilis, der Wauwau), ha többet magával van, rémitően kiáltoz : *vúvú!* azért Sumatra lakói *Vúvú-nak* nevezték el. Hihetetlen ügyességgel mászik a fára s ugrik egyikről a másikra.

18. A *dámpad* (Cervus dama, der Damhirsch), Európa minden tartományában találtatik. 19. A *morga* (Marmota, das Murmelthier), a legmagasb havasi legelőkön, nálunk a Kárpát és Erdély havasain tanyázik; télen alszik.

24. A *szürke gém* (Ardea cinerea, der graue Reiher, Fischreiher), egész Európában közönséges, igen sok halat kipusztít. 25. *Ézüst-fácsán* (Silberfasan). 26. A *vadmacska* (Felis catus, wilde Katze) a házimacska ősapja; egész Európa erdeiben találtatik, honunkban sem ritka. 27. A *szalagás* (Ca-

Radványi gyár.

suarius indicus, der Casuar), az indiai szigeteken lakik, tojásait ez is mint a nyurga (strutz) a homokba rakja, de tolla nem olly beces, futni azonban szintén jól tud, mint akár a legjobb agár. 29. Az amerikai nyurga (Strutz, Struthio americana, amerikanischer Strauss). A nyurga a madarak legnagyobbika, 8 láb magas, hátán két embert könnyen elbir s minden állat közt leggyorsabb futó. Amerikában, továbbá Arabországn s Afrika pusztáin seregesen él; egy tojása 24 tyuktojással fölér s 3 fontot nyom; husát s tojásait étkül, tollát ékszerül használják.

28. A láma (Auchenia lama, das Lama), feje a lóéhoz, egyéb termete pedig a tevéhez hasonlít csakhogy alacsonyabb és pupja nincs. Amerikában nyájankint él, igen szelid, türelmes állat, teherhordásra használják, húsát eszik, s szőrét, bőrét is használják.

30. A csikos dögész (hyaena striata, gestreifte Hyäne) és 33. a foltos dögész (hyaena crocata, gefleckte Hyäne). A dögész leginkább Afrika északi és Azsia déli részeiben tartózkodik, nappal alszik, éjjel ragadozza az állatokat. Legkedvesb falatja az ebhús; de még ennél is inkább kedveli a dögöt, úgy hogy a sirokat is fölássá s a hullákkal elégti ki falánkságát, mely felette nagy. Zsirját az arabok megeszik.

31. A parlagi sas (Aquila fulva, der Steinadler) legismeretesebb faj, a rengeteg erdőkből fészkel, emlöst s madarat vadász. 32. A jeges róka (Eisfuchs) a róka számos fajának egyike, mely az északi jégvidékeken él. 34. A fehér medve (Ursus maritimus, der Eisbär) az erdei medvéknél sokkal nagyobb, bundája fehér; a jeges tenger körül tanyáz, tengeri halakkal s állatokkal él; bőre beces, azért igen üldözik, húsát megeszik, de máját mérgesnek tartják; zsirját kiolvasztva mécsbe használják.

A Záp-tenger.

(Das faule Meer.)

Ezen, a keleti háboru óta olly rosz hirben álló, az oroszok által *Sivas*-nak nevezett tenger, *Radde G.* muszka természetvizsgáló szerint, nem egyéb, mint egy sóstó, mely egy rövid és keskeny természetalkotta csatorna által az Azov-tengerrel összefügg és *záp* nevét különösen megérdemli a *Strelka* természetes földgátnál, mely közte s az Azov-tenger közt áll. Különböző alakú, nagyságu, változó partu, legfőlebb egy láb mély, sós viz-pocsolyákból áll az itt, mellyek iszapából a szél legkisebb legyintésére büzös gázok fejlődnek ki. Ez iszap jellemzi a Záp-tengert, melly nyárban képződik ki, hogy a már kihalt vizifonálnövény, a hullámszat által csomókba göngyölgetve, nagy tömeggé bonyolul össze, melly a fenékre

szállva, sok helyen több láb vastagságu szivós réteget képez, nagy hőségben a viz kiapadván, a napon megszárad, fölületén csakhamar megfehérszik.

Később az eső- és megnövekedő sós viz által gyakran, meg-

Állatok arcképesarnoka:

1. Virginiai óz. 2. Pézsmadiszó. 3. Fülesbagoly. 4. Hiuz. 5. Gödény. 6. Daru. 7. Ráró vagy halászsas. 8. Farkas. 9. Grifmadár. 10. Leopárd.
11. Kétpupu teve. 12. Sakálfarkas. 13. Bubos tulok. 14. Bivaly. 15. Ugrány. 16. Farkagom. 17. Fehérfejű ráró vagy halászsas. 18. Dánvad.
19. Morga. 20. Fekete párducz. 21. Barna karnyu majom. 22. Szakálas-keselyű. 23. Ólyv-keselyű. 24. Szürkegém. 25. Ezüstfácán. 26. Vadmacska. 27. Szalagáz. 28. Láma. 29. Nyurga. 30. Csikos dögész. 31. Parlagi sas. 32. Jeges róka. 33. Foltos dögész. 34. Fehér medve.

öntöttetve, megpállasztva, lassankint teljesen elrohad, mindegyre sötétebbé váló szürke szint ölt, és majdnem agyagnemű, szivós tömege magába zárja a mederből kifejlő kénes könenyhólyagcsákat. A tenger fenekének legnagyobb részét illy réteg borítja, mellynek vastagsága 1/2—3 láb közt változik. Ennyit ír *Radde*.

Igen hibáznék, ki hinné, hogy ez kivételesen csak a Záp-tengeren van így. Mindenütt hasonló az eredmény, hol a kellő föltételek megvannak. Így van ez a mi trágyalé-képző gödreinkben, — és mindenütt, hol valamely növény rothadása megy végbe; mert ilyenkor a vegyi mellelem (processus) által kén, mint kőnkéneg (záplég, Schwefelwasserstoff), fejlődik ki. De még egy ok létezik. A holt szerves anyag, t. i. ha a vízzel folytonos s hosszabb érintkezésben van, ebből a kénsavat kiválasztja.

E körülmény forog fenn, a kutak facsövében, miáltal az olly kutak vize ártalmassá lesz, mellyekben a facsövek már régiek. A kőnkéneg e kifejlését meg lehet akadályozni a kutban, azáltal, hogy a fa helyett vascsövek alkalmazandók.

Létezik azonban egy harmadik ok is még — és ez, az élő növények szétbontódása. Illy növények különösen azok, mellyeket tetemes területüknel fogva, a víz nagy téren érint. A növény alkatánál fogva bir e tulajdonnal. Ugyanis, ha tömege vékony, hosszú szálakba, vagy, lapos, finom és nagy levelekbe megy, a víz sokkal nagyobb területen érintheti, mintha vastag törzseket, ágakat, s tömör leveleket képezne.

A Záp-tengerben találtató s ennek büzősségét okozó vizifonál is hosszú, vékony szálu növény. Illy növények okozzák, a Záp-tengeren kívül, egyéb vizek büzős kigőzölését is s azon vizek mellett, mellyekben nagy bőségben találhatunk, nem ritkán kénforrások keletkezését idézik elő.

A Weimar mellett levő *Berka* fürdő kénforrása is hasonló oknak volt eredménye. De nem tudta senki. Egyszer azon gondolatra jöttek, hogy a mellette levő, s a vidéket regényessé tevő sekély tavat a benne buján tenyésző növényektől megtisztítsák, mivel miattuk a tó, a nyári hőség alatt, kellemetlen posványos színben uszott. Megtörtént; azonban a fürdő forrása is elveszté kén tartalmát! mellyet most azáltal pótolnak, hogy a kutba kénmájat hánynak.

Németországban a Halle körül levő sóstavakban, a buján tenyésző pompás vizaly (*Chara*) növény nagy mennyiségben találhatók. Ez okozza, hogy forró nyárban, sekély vizállás mellett, a víz savának kénsava olly mennyiségben válik ki, hogy a víz nem csak valóságos trágyalévé lesz, hanem alján még ép olly szürke iszap is képződik, mint millyen a Záp-tengerben található.

Tehát illy iszap mindenütt fejlődik ki, a hol, mint a Záp-tengerben, szerves anyagok folytonos érintkezésben állnak olly vízzel, melly kénsavas sókat tart magában.

Adomák Jancsó Pál színész életéből.

(†) *Gidófalvi Jancsó Pál*, nemzeti színészetünk egykori fényes csillaga, kiről már a V. U. 1854. évi 5. számában egy igen becses vázlatot közlött Gyulai Pál. A roppant komikai erővel bíró színész, igen komoly, sőt mogorva ember volt, s a milly kedves a színpadon, épen olly csudabogár azon kívül.

Hajlamát igen kevés ember tudta megnyerni. Keble egy régi sziklavár volt, a kedv benne vén bagoly, melly magas fészkeből ritkán s csak éjénként szokott kirepülni.

A vidám társaságot nem kerülte. Ott kezdetben szótlan, hallgatag volt, — ollyan mint a reggel virradat előtt, mint a bimbó nyílás előtt. Ha nem resteltél reá várni, magától kiderült, kiféselt, s ekkor aztán világgal, illatárral jutalmazott: — de ha siettél, ha kérdezted tőle, miért olly komoly? rosz kedvű? meglakoltál, — kiszaladt őzed a hajtásból s egész estére lehangoltad.

Ha sikerült a vén medvét barlangjából kicsalni, meg is tánczoltathattad. De ha elbízta magát, ha komédiáról s komédiáról (a mint azon időben neveztek a színházat és színészt) beszéltél, — vége lett a mulatságnak, mint a süni összevonult s ki hozzáközeledni akart, csak töviséi szurását érezte.

Azt hiszem, nem lesz épen minden érdek nélküli, ha én, ki szegény Jancsót személyesen s igen jól ismertem, életéből néhány jellemző adomát a közönség elé juttatok.

(†) Gróf K. J. két fia, Bécsből, hol tanultak, haza jöven Kolozsvárra látni ohajtották a már hajdanta ismert Jancsót, s megkérték édesapjukat, hogy ebédre meghívathassák.

Az öreg gróf, fiai kérésének szívesen engedett.

Asztalnál ülnek s épen a zöldséget költik.

Az egyik úrfi türelmetlenül azt kérdi:

— Jancsó ur! jól lakott-e már?

— De hát minek? viszonzá Jancsó.

— Azért, mond a fiatal gróf, hogy ha jól lakott volna, csináljon nekünk egy kis komédiát.

— Én? komédiát? Neked?

Erre indulattal feláll. — „Komédiát? — Csináljon neked komédiát apád! Te bécsi szamar!”

Székét hátra dőfte s bár az étkeknek igen nagy barátja volt, de nem használt semmi szép szó, melly e szertelen bánatom után képes lett volna visszavarázsolni. — Tekintélyre pedig, ha felmégésedett, mitsem adott, és szitkozódva és mormogva: „En? komédiát? Neked?” eltávozott. — Az öreg gróf ismerve Jancsót, mondá fiainak: Lássátok, igen siettetek; a mit tőle kívántatok, az későbbre minden felszólítás nélkül is meg lett volna.

(†) Volt egy Bartha nevű színész. *)

Ez egyéniség egykor a kolozsvári reformatum kolégyiomban tógás diák s e minőségében vig és leleményes eszü fiatal volt.

Az iskolai közvélemény, melly a babérokat néha olly olcsó áron szokta a kollégák haláltékaire feltűzni, erről a Bartháról azt mondta: Ez ám a színésznek termett ember.

Hanem a jósló fiatalság úgy járt vele, mint a római nevelő a konzul fiával.

De hát hogyan járt a római nevelő a konzul fiával?

Ugy hogy, ha sétálni mentek, az uton a mennyi tyuk, lud, récze stb. eléjük akadt, a fiu mind agyonverte. És a nevelő ez előjelekből botor észszel azt következtette, hogy a konzul urfíából nagy hadvezér fog lenni. És a konzul urfíából lett — haramia.

Mór Károly is haramia volt, de Barthából a világ kincseért sem vált Mór Károly, hanem vált ernyedetlen hordozója a színpadi székeknek.

Elég az hozzá, Pál bácsinak volt egy kulacsa.

Vajjon él-e még e kulacs?

Ha birtokomba jutna, tán nem cserélném el a czinkotai itczével. Annyi szent, hogy gazdájaért egy kis ereklés becsületet adnék neki.

Jancsó bácsi, mikor játszott, e kulacsot köpenye alatt mindig felszokta vinni a színházba, és pedig nem azért, mintha ennek kül alakjában fölöttébb gyönyörködött volna. Tudta ő, hogy lélek az, a mi megelevenit. Beltartalma adott neki erőt sulyának emelésére.

Az öreg öltözni kezd, de tászliját kezén, másik kezével megkötni, sehogy sem sikerül. Int a tulsó színpalak között ámulogó Barthának. Bartha rögtön ott terem, s kérdezi, mit parancsol a tekintetes ur?

Hősünk, ámbár hatalmas demokrata volt is, még sem feledte soha, hogy ő *gidófalvi Jancsó Pál* s harmadrangu színésztársaitól a „tekintetes” czímet megvárta.

— Kösse meg az ur e fodrot.

E felszólításnak B. híven engedelmeskedvén, Jancsó bácsi felveszi a lábainál parancsára váró palaczkot s meglegedésének jeleül B.-nak egy kortyra teljes hatalmat enged, ezt sem élő szóval, hanem csak mimikával.

Bartha a kóstolás által kísértetbe jött s csak azt leste, hogy Jancsónak jelenése legyen, a mi csakhamar be is következett. Ekkor öltözőjéhez lopózott s a kulacsot fenékiig kiürítette.

Mint esatát nyert hős, fáradtan érkezik ki a színpadról Jancsó.

— Szép, szép! — mormogja magában — a közönség tapsa is, de palaczkom nekem ennél többet ér. — Lehajol, felemeli. Semmi életjelenség! A palaczk, mint Julia, Romeójának, egy szót sem szól.

Elfojtott méreggel mosolygva int a tul szembenálló Barthának, mutatva, hogy fodra megint ki van oldva. Bartha ott terem. Hanem Jancsó tászli helyett neki az üres kulacsot mutatja, s ezzel innen is, tul is pofozni kezdi.

— Nesze gazember, majd megmutatom neked még másszor is, hol áll a kulacsom.

Ha a függöny fenn van, B.-nak olly siető utja volt, hogy menhelyet bizonyosan a színpadon is keresett volna, mert ez adoma, a szó teljes értelmében, csattanósan végződött.

(†) Kazinczy Ferencz, ha nem hibázom, Erdélyt 1818-ban utazta be.

A magyarnak Árpád szép hazát szerzett, de szép nyelvet neki Kazinczy adott. — Bokor hona van a mezei nyulnak is; de mit ér a regényes lak, ha beszélni nem tud?

No de, hogy Csokonai Gergőjeként, egyik szavamat másiba ne öltsem, elmondom Jancsó Pálról a harmadik adomát.

Kazinczy Kolozsvárott levén, a haza notabilitásai között mindenképen meg akarta ismerni Jancsót is.

Döbrenteivel, ki akkor mint gr. Gyulai Lajos nevelője Kolozsvárott lakott, többször kereste, de nem találta.

Egy napra, a mint Kazinczy és Döbrentei épen tőle jönének, a piaczon szembe jő velük Jancsó. Döbrentei figyelmezteti társát s eléje sietnek.

Kazinczy az ő kedves modora szerint üdvözli Jancsót s örömét fejezi ki, hogy nemzete legnagyobb színészehez szerencséje lehet.

Jancsó a bókónak nem levén barátja, azt kérdi: „Az ur-e az a Kazinczy, ki könyvében azt írta: „Hány a harang? Magas idő!”***) Az ur bold! Szervusz!” — S ezzel a tisztelőket ott hagyta.

(†) A legnagyobb lángelmék a székellykint a legrigolyásabbak.***) A geniek többnyire elláthatlan magasság s szédítő mélység között hanyatnak.

*) De nem a ki a pesti nemzeti színház tagja is lett s mint ollyan halt el? Szerk.

**) Vonatközös Kazinczy néhány nem magyaros fordításaira: a „What's the clock? Hohe Zeit” — kifejezésére. Szerk.

***) A székelly a capriciát rigolyának, — a capriciosus embert rigolyának nevezi.

Hanem az idő romboló hatalma előtt ők is meghajolnak.

A maros-vásárhelyi híres dr. Mátyus, ki a derék könyvet „az emberi élet meghoszabításáról“ írta, 85 éves korában elfeledte egész multját, s még arra sem emlékezett, hogy valaha egy nagy könyvet írt.

Mig az ember teljes erejében van, jó munkákat hozhat elő. Hanem a test meghajlik az idővel, s a lélek is elveszti minden ruganyosságát.

Jancsónkhoz is elvégre hűtlenek lettek érzékei, — az öreg genieje az idő előtt kalapot emelt, mindentől, még szellemétől is elhagyatva hunyt el.

Kilencz éve, hogy síri álmát aluszsza.

A nap elhunyt s ismét földerül. A természet őszszel elhervad s tavaszra

megint kiujul. Csak a nemes hamvadó sírja fölött nincsen változás, mert azon a feledés örök éje borong. — A szellő elleng fölötté a nélkül, hogy a sírra ültetett virág illatában megfőrdhetne, — a vihar szabadon süvölt és bátran halad, mert sebes röptében sem szomorfüz, sem egy tövises ákác, melly példázna Jancsó életét, meg nem gátolja.

Egy kis kőtábla sülyedez a porok fölött, mellyre olly jól illenek az, a mi a Thermopylaenál elesett hősök emlékoszlopára írva volt: „Utaz, mondd meg hazánknak, hogy mi érette vértzettünk el!“

A sírok vándora, midőn e halom mellett elhalad, felsóhajtja: itt nyugszik Jancsó! — Árva sír! Boldog Jancsó!

Miklós Miklós.

T Á R H Á Z.

Kakas Márton a színházban.

III. Levél. „Hunyady Laci“, operaszöveg.

Ha valahogy Hunyady Lászlót csakugyan elő fogják adni valahol a külföldön, igen szépen instálnám a muzsákat, hogy elébb csinálnának valamit annak a szövegével. A zenéjéről nem szólok, mert azt először is igen szépnek találom, másodszer pedig mert nem értek hozzá, hanem a szövegét, a tartalmát, a tanulságot belőle, azt már értem, és azt rettenetesnek találom. Nem sajnálkozom azon, hogy az egész műben egy lehelletre való költőiség sincs, hogy olyan nyelven van írva, a millyenen az árverés hirdetésekét szokták szerkeszteni; hogy egy kardal ezzel a szóval kezdődik: „egyébiránt“, hogy Gara Mária sahs géne teszi a szépet Laci barátomnak, mondván: „Szép vagy édesem, örömben búban! Az Isten képe vagy!“ (No iszen ugyan szép vagy.) Holott ha már ebből duettnek kell lenni, hát hadd énekelné ezt a völgyény menyasszonyának, tőle megjárja, de a nő fújna valami más thémát, a hogy más operákban is szokás, mint például Dom Sebestyénben a sextettnél mind a hat ember más szöveget énekel: hogy vannak olyan passzageok, a miket huszszor hallott az ember, még sem tudja, hogy mit tesznek? például: „mellybe — része — sülttem — ess!“ Ezt még a kardalokok maguk is így értelmezik, hogy „sülttemből való rész el ne ess!“ pedig hát ezt jelenti; „mellyben részesül Temes“, hanem hát, hogy tegyen zenére valaki ilyen hivatalos hirdetményt? Azonban mindezek hadd maradjanak már úgy, a hogy vannak. De nem hagyom szó nélkül azt a főbűnét a szövegnek, melly egyenesen gyalázatot vonna ránk a külföld előtt; a Czillej megöletésével való scéna. Hunyady László, ez a mi példának felmutatott hősnünk úgy van itt felállítva, mint egy hitvány cselszövő, a ki elbujtatja a mellékszobákba jó barátait, hogy lessenek rá, majd mikor ő összevész Czillejvel s akkor rohanják meg hátulról 18-an s szurják agyon. No ugyan szép jelenet volna ez a külföld előtt, tizennyolcz magyar ur egy német gróf ellen, még az is orozva. Ha a király előtt a Hunyady ház barátai azzal védelmezték Lászlót, hogy nem ő ölte meg Czillejt, a király rokonát, hanem ők — sokan, — mindnyájan, az tőlük igen nemes tett volt s ügyvédi fogásnak is helyes; de a költőnek nem szabad a processusbeli tanuvallomásokhoz ragaszkodni. Azonban még ezt a nemes eszmét is elrontja a szöveg kezelője a további jelenettel, a midőn a király bejő s kérdi, hogy ki ölte meg Czillejt, hát akkor előáll Laci öcsém, s nagy árulkodással és hűlt képpel siet elmondani, hogy azt nem ő cselekedte; hanem „és barátaim vérbűnt vivének véghez!“ Tehát nyomorultul bevádolja a barátait, mint gyilkosokat, csak hogy a saját drága bőrét megmenthesse. Ilyen ember nem volt Hunyady László, ilyen jellemvonások nincsenek a magyar szokásokban; azért legalább ezt a nagyon sértő, nagyon megadázó feltételt a darabnak kérem valami fényesebbel kifoldoztatni, azon esetre, ha az külföldi körutat szándékozik tenni, nekünk már így is jó, hisz mi hozzá szoktunk, hogy arra a szép végkardalra akár azt énekeljék, hogy „férjhez ment a vaslapát, elvette a piszkafát,“ hanem a külföldön a szövegre is szoktak ügyelni, s a Hunyady László klasszikus szépségű zenéje bizonyára megérdemelné, hogy szövege is szép legyen. Kakas Márton.

Kincs-ásók Somogyban.

A kincskeresőknek sokféle neme van, és volt a világ fennállása óta.

1847. körül Sz.-Fejérvárott egy igen szép fiatal nő feküdt görcsökben, melly betegség rajta később delejes álommá fejlődött ki.

Sok család történt már ez uton, de számos tapasztalat után tudva van, hogy e bajban a beteg, mintegy kibontakozva a földiesség köréből, magasatos ihlettségbe jő, s olly tárgyakhoz szól, ollyakról bir a legtisztább nézetekkel, mellyekről máskor fogalma sem volt, rejtett tárgyakat felfedez, sőt gyakran a jövőndő titkaiba is bepillant.

Igy volt vele is, megjövendölt többek között egy a városban leendő tüzet is, melly az általa kijelölt időben s helyen ki is ütött.

Történt, hogy hasonló delejes állapotában, rejtett kincsekről kezd beszélni, s utasítást ad a körüle levőknek, hogy Somogyvármegyében, a Karád környékén fekvő hegyek egyikében számos év óta elrejtett kincs van.

E terület, a veszprémi püspökség birtoka; minek következtében férje H. P. ügyvéd ur, az akkori püspök gr. Zichy Domokos őrnagyától engedélyt kért az ásásokra, mit megnyervén, el is ment megtekinteni a vidéket.

Azonban, midőn az itteni lánczolatokat megtekintette, nem látta tanácsosnak, csak úgy gondolom formán a sok közül választva, a sok költségbe kerülő ásásokba kapni, s így annak minden további tervével felhagyott.

1859-ben egy pécsi jómódu csizmadiamester jelenik meg Karádon felsőbb engedéllyel kezében, s ugyan e tájon bizonyos kijelölt helyeken ásatá-

sokat kezd. — Rövid ideig voltam e vidéken, s így magával találkozhatni, — bár az előadandó okok miatt igen ohajtottam volna — alkalmam nem volt, azonban hiteles előadások után érdekes dolgokat hallottam felőle.

I. Leopold császár s magyar király idejében, e vidéken bizonyos főurnak voltak terjedelmes birtokai. A főur politikai vétség miatt üldözöbe vétetvén, egy török aga jóbarátjához menekült ki hazájából, magával vivén hú huszárját, ki őt minden viszontagságaiban követte.

Halálos ágyán a huszárnak egy iratot nyújtott át, mellyből a honából kijöttekor elrejtett kincsei helyét kijelöli, s egyszersmind, hűséges szolgálataért, adományképen reá ruházta.

A huszár visszatérve honába, szülőföldén Pécssett telepedett le. A törődött embernek azonban, úgy látszik, több örömet nyújtott s több megelégedést szerzett a csendes családi élet nyugalma, mintsem még csak kedve is kerekedett volna, ismét egy távol vidékre vándorolni nagy örökségeért, midőn neki így is volt már annyia élte szerzeményéből, mellylyel ő a maga szegénységében magát s családját fentarthassa. Keressék majd ők, gondolá magában, ha szükségök lesz reá.

Különben, bármit gondolt is, elég az hozzá, hogy az egész mostanig érintetlenül hagyott, s az irat, zsoltárban, bibliában, mestergeranda alatt, őriztetett egész a mai időnkig, mignem az illetőnek eszébe jutott tartalmát megtekinteni.

Az okmány, mint mondják, goth betűkkel van írva, s a rejtekhely részletes leírása mellett egyszersmind, formaszertinti adománylevél.

Az ásások először egy dombon kezdődtek, melly a Köcséséről Karádra vezető ut kanyarulatánál balra esik, itt azonban egyebet nem találtak, mint egy régi templom romjait, melly mint a hagyomány állítja, s körülmények mutatják, egy a török által végkép elpusztított falu közepén állhatott.

A templom alatt, roskadozó kriptá boltívei, körülötte pedig, bárhol ássanak, megszámlálhatlan mennyiségű embercsont. Ugy látszik, körülötte nagyobb szerű csatának is kellett lenni, s igen hiszem, hogy ha e roskadozó sírboltok ásatásának kezelését, tudományos testület venné pártfogásába, a benne található emlékkövek szép történeti adatokat is nyújthatnának. E helyet magam is láttam.

Természetes, hogy illy eredmény az illetőt ki nem elégítette; mert ki illyes ásásokra költ, a mulandóságot sírhalmok nélkül is tapasztalhatja saját zsebében; másfelé tett tehát kísérleteket.

Több próba után azon eredményre jött, hogy reá költött 400 pítón felüli kiadás fejében, a hozzá vezető jeleket megtalálta.

Köcsésétől délre egy magas hegy tetején, — mellyről, erdővel árnyékoltt völgyön keresztül gyönyörű kilátás nyílik a több mint két órányira fekvő Balatonra, — találtak ásásközben egy bivalszarvat, s ehhez néhány ölnyre pinczeboltozat alatt nagy mennyiségű kőst. Ezek a hozzávezető jelek, az írás szerint. A só az akkori háborus, s nehéz közlekedési világban maga igen sokat érhetett, most már azonban teljesen haszonvehetlen. A valódi kincs még nincs megtalálva. Az ásások egyre folynak.

Szerintem igen okosan tenné azon jó ember, ha iratát, valamely értelmes, régiség kutató tudós emberrel közölné, ha az elég okszerűnek találja-e? Ha csakugyan találnak az ásók valamit, igen lehet gyanítani, hogy ékszerekben és más ritkaságokban fog az állani. A mostani eljárás mellett könnyen megtörténhetik, hogy sem pénz, sem posztó nem lesz. — Ha végleges és bizonyos tudomást nyerek, közlendem. Csapó Kálmán.

A turkosz-ok.

A jelen olaszországi háborura, mint tudjuk, Algirből is sok katonát szállítottak a francziák, kik közt az eddig Európában még soha sem látott afrikai benszülöttek, az ugynevezett turkoszok, különösen magukra vonják a figyelmet. Egy különféle nemzetiségekből álló keverék az, melly e néven ismeretes. Kabylók, arabok, mórok és született francziák összekeverve képezik ezen afrikai csatárok épen olly tarka, mint eredeti csapatát. A turkoszok lényegesen különböznek a zuávoktól, kik a közelebbi keleti háboruban szintén fölbreszték a figyelmet, s nem kis hírnevet vívtak ki maguknak. A zuávok rendes csapatok, s mióta az eredeti afrikai elem az európaiakkal legyőzhetlen összeférhetlensége miatt ez utóbbiak közül mindinkább eltűnni kezdett, csaknem kizárólag franczia önkénytesekből alakulnak, és most már csak festői mór viseletök által emlékeztetnek a zuáv csapatok eredetére. A turkoszok ellenben rendetlen csapatot képeznek, melynek legnagyobb része algiri benszülöttekből áll. Ezek edzett, minden viszontagságot megszokott férfiak, kiválólag ügyes lövők, mire rendkívül éles látásuk képesíti őket leginkább. Ez okból különösen alkalmasok előrsi szolgálatokra és apró csatá-

rozásokra. Erre használtattak ők háboru alkalmával Algirban is a még független törzsek ellen, s vadságuk által nem kis félelmet gerjesztettek maguk iránt. Pusztá külsejük imponál, képes a szemet lebilincselni. Mór szabásu egyenruhájok festői, tekintetük mogorva, erélyt s bátorságot árul el, s arczuk bronzsine csak neveli ijesztő kinézetüket. Tartásuk, bár kissé lomha, mindamellert katonás és figyelemébreztő. Fegyverük hosszú, messze hordó puska, melylyel kitűnőleg tudnak bánni.

Irodalom és művészet.

+ (*Magyar írók arcképcsarnoka.*) Heckenast Gusztáv, a magyar irodalom iránti kegyeletének igen szép tanujelét adja azáltal, hogy hazai íróink képeiből jelenleg egy képcsarnokot állít össze, mely czéla egyelőre következő irodalmi notabilitásainknak életnagyságu, olajfestésű arcképeit rendelte meg: Bajza, Berzsenyi, Kazinczy, Kisfaludy Károly, Kisfaludy Sándor, Kölcsey, Petőfi és Vörösmarty. A négy első már elkészült, s igen sikerült művei Barabásnak; a többi is már munkában van.

+ (*A „Budapesti Szemle“*) XVI. és XVII. füzeté megjelent. A kettős füzet tartalma következő: Magyar vezérek kora. Második közlemény. Zsolt kora Szabó Károlytól. — Goethe. Élet és jellemrajz I (Lewis nyomán.) Második közl. Goethe férfiúi kora és munkáinak jellemzése. Szász Károlytól. — A legújabb magyar lyra. Első közl. Erdélyi Jánostól. — A nemzetközi jog története. Harmadik közl. Az újkor az utrechti békéig Pauler Tivadartól. — A román nyelvek alakulása. Első közl. Lukács Móricztól. — Petőfi újabb költeményei. Második közl. Salamon Ferencztől. — A nemzet gazdasági irodalom újabb mozzanatai. (A francia irodalom.) Kautz Gyulától. — Magyar László dél-afrikai utazásai. Hunfalvy Jánostól. — Magyar tudományos akadémia. Osztályülési előadások 1859-ről, január—ápril hónapokról. Egykoru levelek II. Rákóczy György lengyel hadjárataról. (Pótléku az irodalmi szemléhez.) Szilágyi Sándortól.

+ (*Lonkay Antal aláírási fölhívást*) adott ki illy czimű munkájára: „Tanfériak, szülők és nevelők évkönyve“, mely 1860-ra szolgáló naptárral leendő összekötve. Földadata lesz: a család, az apák és anyák eljárását, nevelési működését az iskola törekvéseivel összhangzatba hozni, az ősi erényeket, a keresztény erkölcsöket és a család újjászülését eszközölni. A „Évkönyv“ Sz. Imre herceg finom aczél metszetű képével lesz díszítve. A finom papíron, nagy 16-odrétű legalább 320 lapnyi szöveggel megjelenendő könyv aláírási ára 70 uj krajczár. A megrendelések a Tanodai lapok szerkesztőségéhez (zöldfa-utca 19. sz.) intézendők.

○ A „*Magyar Gazda*“ új gazdasági lap, a mezei ipar s államgazdasági ismeretek heti közlönyének első két száma megjelent; szerkeszti *Érkövy Adolf*. Üdvözljük ez új lapot versenytársai sorában s lehetlen ki nem fejezni örömlükét a felett, hogy mezőgazdaságunk most már három szaklapot tesz lehetségessé. Adja Isten, hogy mind a három örök életnek örvendhessen. Az első szám tartalma következő: „*Glebae adstrictus*“ a földhöz tapadt magyar, *Rábaköszitől*; Lapszemle: A magyaróvári felsőbb gazdasági tanintézet; Méhészet, *Baksai Dánieltől*; Egyesületi mozgalmak: Tervezte a jövő júniusi Medárdvásár alatt Pesten tartandó gazdasági eszköz- és gépkiallításnak; Magyar Kertészeti társulat; A hevesmegyei gazdasági egylet tagjaihoz, *Kovács Lászlótól*; A gazdasági lap hivatása, *Visontaitól*; Vidéki tudósítások; Gazdasági irodalom; Üzlet: Bécsi, pesti gabonaárak; Közlekedés: Vasuton, gőzhajón; Végre egy vers üdvözlétül a magyar gazdákhöz, *Gaal Imrétől*.

△ Megjelent: *A Községi tanácsadó*, második évi folyamának, I. füzeté. Szerkeszti *Szokolay István*. Tartalma következő: I. Az új telepítési törvény. II. Mikép lehet a tagosításoknál a legnagyobb hasznokat biztosítani, *Mészáros Károlytól*. III. Hová kell panaszainkkal fordulni az alsó hatóságok határozatai ellen. IV. Belügyminiszteri négy döntvény. V. Községi tudósítások. Megjelenik e hasznos és nagy szükségét pótoló vállalat ez évben is 10 füzetben, füzetenkint körülbelül 5 nagy ivvel. Előfizetési díj egész évre csak 6 ujft. A gyűjtő 8 előfizető után tiszteletpéldányt kap. Kivált községi előjárók asztalán nem szabadna hiányozni e könyvnek, mert tőlük megkivánjuk, hogy a törvényeket és fölsőbb rendeleteket ne csak lássák, hallják, hanem megértsek és tudják is. E könyv pedig ezek magyarozatával foglalkozik, azért is viseli a községi tanácsadó czimet.

+ (*Girókuti P. Ferencz*) mint szerkesztő, s Stein János mint kiadó, a jövő évre is kiadják a jelen évben megindított nagy képes-naptárt. E naptár tartalma következő rovatok alá esik: 1. Naptári rész. 2. Irodalmi rész, művészet. 3. Műipar, kereskedés, új találmányok. Pipere. 4. Gazdászati. 5. Hazai intézetek és vállalatok. 6. Statistikai adatok. 7. Lovászat, vadászat, időtöltések, szórakozások. 8. Állattenyésztés. 9. Bolond Istók naptára. 10. Vegyes rovat. 11. Törvénytár. 12. Közlekedés. 13. Czimtar. 14. Értesítő. 15. Zárszó. — A naptár előfizetési ára 1 ft. ujp.

+ (*As „Aradi Hiradó“*) eddigi szerkesztője Grünwald Manó e lap vezetésétől legközelebb visszalépend, s helyét *Óváry Lipót* a lap eddigi főmunkatársa fogja betölteni. Az „Aradi Hiradó“ irányát jövőre is megtartja, főleg az ipari és kereskedelmi érdekeket képviselendi, e mellett azonban a szépirodalomra is kiváló figyelmet fog fordítani.

+ (*A „Sárospataki füzetek“*) második folyamának IX. füzeté megjelent. Tartalmát a következő dolgozatok képezik: A lelkipásztori orvostan történeti fejlődése, *Soltra Alajostól*. A legújabb theologiai mozgalmak Németországban (folytatás), *Imre Sándortól*. A föld népei vallásos tekintetben (vége), *Nagy Józseftől*. Irodalom. Magyar prot. egyháztörténeti kútfők. Kivonatok Gömörmegye régi jegyzőkönyvéből. A Jézus evangéliumát bevett helyét egyháznak rövid (első) hitvallása. Protestans világhronika. — *Erdélyi János* e vállalat vezetésétől a második évfolyam bevégezte után visszalép, s

csak mint munkatárs kíván abban tovább közreműködni. A szerkesztést *Antalfi János* és *Arvay József* veendik át. A folyóirat főczélja leendő ezentul is a tiszta egyházas protestans öntudatot ébren tartani, éleszteni, edzeni, szilárdítani. Előfizetési ár a f. évi július—decemberi öt szállítmányban 30 ivre menő folyamra postai szétküldéssel 3 ft. 15 kr. ujp., e nélkül 2 ft. 62½ kr. ujp. Előfizethetni Pesten Ráth Mórnál.

+ (*Egy új irodalmi vállalat*) van keletkezében, a „Magyar írók könyve“, melyben a „Hölgyfutár“ szerint Dukai Takács Juliától kezdve minden költőnők képviselve lenne egy pár műve által. Hir szerint ez album lapjait egy főrangú hölgy fogná összeállítani.

+ (*Ismét egy derék magyar író.*) A „Delejtűben“ olvassuk: Hölgyeink közül, kik irodalommal foglalatokodnak, kétségtelenül a legjelesbek egyike *Kanya Emilia*, kinek beszélei eddig többnyire névtlenül jelentek meg a Hölgyfutárban, Napkeletben, Szépirodalmi Közönyben sat. Műveiről azt lehet mondani, hogy a cselekvény fejlődésére nem használja a külső esetlegességeket, hanem lélektani okokból, benső szükségességből fejtegeti a dolgok menetét, és magyarázza alakjainak jellemét. Kevés hazai írónőről lehet hasonló állítani, de van elég novellistánk, ki a francia előadási modornak éppen csak leggyengébb oldalát tanulta el, és a benső valószínűséggel mitsem gondolva, az olvasót minden lapon csak meglepni akarja. Örömlükre szolgál tudatni olvasóinkkal, hogy *Emich Gusztáv* a szelleműs *Kanya Emilia* novelláiból két kötetet bocsátand közre nemsokára, mely két kötet eddig sehol meg nem jelent novellákat tartalmazand. Ennyit előleges figyelmeztetésül.

+ (*Arany és Jókai*) székfoglaló értekezéseket az akademiánál nem sokára megtartandják. Arany, mint halljuk, „Bankbárról“ Jókai pedig „Zrinyi a költőről“ tartand felolvasást.

+ (*Jánosiné jeles vidéki színésznő*) ki ezentul Polakovics Julia név alatt forduland elő a szini jelentésekben, a kolozsvári szinpadhoz szerződött.

+ (*A „Mind álarcsban“*) czimű operát, melyre nemzeti színházunknál készülnek, *Perotti*, Verdi egyik tanítványa írta. Már előre szép sikert jósolnak neki.

+ (*A műegylet állandó tárlata*) újra megnyit, még pedig meglehető gazdag kiállítással. Van 6 vízfestmény, 2 pastellkép és 12 kőmetszetten kívül 56 darab olajfestvény és 5 történeti pályamű, melyek közül a legközelebbi egyleti év műlapja fog választatni. E pályaművek tárgyai: „Gebhard püspök megtagadja Aba Sámueltól a koronázást Csanádon 1041-ben“ (értéke 1000 ft.), *Lots Károlytól* Pesten; „Szent László és Salamon kibékülése Szt. István sirján“ (értéke 1300 ft.), *Klimhovich Ferencztől*, jelenleg Párisban; „Zách Feliczián“ (értéke 1200 ft.), *Orlai-Petrics Somától* Pesten; „A Frangetánok megmentik Bélát a tatárüldözés elől“ (értéke 1000 ft.); *Molnár József* Pesten; végre „Hunyady László“, *Madarász Viktortól*, jelenleg Párisban.

Egyházi és iskolai hírek.

○ (*Jubilaumi ünnepély.*) Rimaszombatról írják, hogy apr. 28-án tartá a hely. hitv. egyházmegye, érdemekben megöszült nt. esperesének, a r.-szombati ref. egyház nagyobb lelkipásztorának, *Terhes Sámuel* urnak, 50 éves lelkészi jubilaumát, a hű szolga bokros érdemeihez illő fényvel s ünnepélyességgel. A helybeliek s az idegenek serege zsufolásig megtömte a templomot. Az ünnepelt agg férfiú, kísértetve az összes gömöri ref. lelkészektől valódi diadalmenetet tartott lakától a templomig, hol üdvözlő beszédek fogadták. Benn Szentpéteri Sámuel pelsőczy, s azután Pásztor Pál ur rimaszombati második lelkész ur tartott a szószékéről szivhez s lélekhez szóló szent beszédet. Az istenisztelet után diszlokoma egyesíté a város kertjében a gömöri hely. hitv. papi s tanítói testület majdnem minden tagján kívül a vidék minden vallása notabilitásait, összesen mintegy 400 vendéget. Ebéd alatt egy városi küldöttség értékes billikomot nyujtott át a nap koszorú aggastyánának. Öröm, lelkesültség, pohárköszöntések, és zene közt folyt le a lakoma, melyet aztán virradóig tartó tánczvigalom követett. Végül megemlítettük, hogy Rimaszombat városa, az ottani ref. egyházzal egyetértőleg, az 50 éves lelkipásztor halála esetére annak özvegye s árvái részére bizonyos pénzösszeget tett le.

— (*A tiszántuli ref. egyházkerület gyűlése.*) Debreczen, maj. 5. Az egyházkerület az orsz. vásár előtt tartá meg szokott közgyűlését. A felsőbb rendeletek elnökileg elintéztetvén, tanácskozás alá nem jöttek; — az egyes egyházak panaszai s peres ügyei intéztettek el, alig bir ezek közül egy pár közlésre érdekel. — Egy szatmármegyei községe akaratan kívül oda helyezett elagott s ezért szolgálatra képtelen lelkésze helyett ujat akart választani, de miután a lelkészek nyugdíjazása nálunk még a pium desideriumok körén is tul esik, kérvénye csak ugy engedtetett meg, hogy az öreg lelkésznek fele fizetés s lakás adassék. Egy más nagy község az alföldi Kánaánon ugy akará lelkészeit a superintendentia világos rendelete ellenére választani, hogy azok egyszersmind iskolatanítók is legyenek; — nagyon természetes, hogy nem engedtetett meg; — tudhatná azt azon nagy és népes város, és még inkább hivatalban levő lelkésze, hogy a papnak — ha szép hivatásának kellelőleg megfélelni akar — gyermektanításra ideje, ereje nem marad; az illy két urnak szolgálásfele soha nem szokott jóra válni. — A debreczeni egyháznak is fölolvastatott igen higgadt s kérő modorban s jogos kötelességeire hivatkozó előterjesztménye, hogy az iskolai felügyeletre nézve kelt superintendentialis határozat a konvent rendeleteihez alkalmazva módosittassék; — nem módosittatott. — Ugyan e közgyűlés végzés által fölmentette a debreczeni egyházat a helyettes superintendentensnek évenként ajánlott 600 pft. fizetésnek, s szabadlakás adásnak további teljesítésétől, elhárítandó azon akadályt, mely

az üresedésben levő lelkészi állomás betöltését gátolta; — csodálni lehet, hogy nem jutott eszébe senkinek, hogy említett egyháznak ezen, ha jól tudom, 1856 óta teljesített szives hozzájárulásért — legalább pro forma egy kis *hideg elismerés* nyilvánítottassék; ez méltán fájhat a debreczeni egyháznak; mert míg azt, hogy egy pár tagja itt és amott hivatlanul — talán az egyház nevében — nem helyeselhető nyilatkozatra fakadt, az egész egyházi testületnek felróni nem lehet, más részről kétséget nem szenved, hogy az egyház azon hozzájárulást annak idejében teljes készséggel minden fölhívás nélkül ajánlotta, s azt különösen az általa mindenkor protestansi kegyelettel ápoló főiskola érdekében, a legszivesebben teljesítette is; egyébiránt e szives ajánlattól fölmentés nem hiszem, nem képzelem, hogy ok legyen *új pap-választásra*. — A felsőbb leányiskola helyiségeül kinézett háznál 6000 pft. körüli építkezés volna szükséges a kiküldötték előadása szerint; honnan vegyünk pénzt, midőn az e célra vásárlott saját házunkat éppen azért nem akarnók elfoglalni, hogy gazdálkodjunk? — Egy lap helyesen jegyzé meg, hogy a növendékek legmagasabbra határozott száma (100) nagyon kevés Debreczen s vidéke számára; azt is megjegyezhetné volna, hogy a 800 pft. is kevés a növelőnének, hogy abból a segédtanítókat ő fizesse; no de talán éppen azt akartuk elérni, hogy arra való nő ne is ajánlkozassék, s a lakás és kosztra fölvételt is talán azért tagadják meg, hogy a vidék ne Debreczenbe, de távolabbra legyen küldeni kénytelen leányait. △

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

— (*Hernyók sokasága.*) Kalocsáról írják: Az egész aprilis valódi majus volt. Esőt szép meleg nap, s ezt viszont eső váltá fel; innen van az, hogy a gazdát mindenféle vetés a legszebb reményre jogosítja, azonban csakhamar elkomorul, ha gyümölcsfáira gondol, mert hiszi, hogy azok menthetetlenül a hernyók áldozatai lesznek. Oly sok a hernyó, hogy legöregebbjeink nem emlékeznek ennyire. A fákon, bokrokon, sőt az utakon is tömegtelen sokaságban tanyáz. Nincs gát ez ár ellen, bekenik a fákat kulimászszal, bekötik csöpüköccszel azok derekát, mind hiába, az ottvesztek hátán is fölmásznak. Nevetségig bámulatos nézni, miként vándorolnak az új szőlőből árkon, kocsuton keresztül az ó szőlőbe. És e csapás annyival megfoghatatlanabb, miután a fákat kellő időben eléggé megtisztogatták fészkeiktől.

— (*Kukoricából mégis lesz papiros.*) Diamanti találmánya, — írja a D—ü, — kukorica szálakból és levelekből papírt készíteni, mégis a valóság terére lépand, még pedig a Bánság földén. A kincstár t. i. Budinczon vagy más alkalmas helyen e célra gyárt fog felállítani, hol eleinte főlgyártmány — azaz olly czikk, melly más papírgyárakban tökéletes papírrá átdolgoztatik, — és borítékpapír fog készíttetni, később pedig a papír egyéb fajai is fognak gyártatni. A kormány nem szándékozik e gyárt egyik jövedelmi forrásul, vagy egyedűrságnak tekinteni, hanem gyakorlatilag meg akarja mutatni ezen papír-készítés módjának hasznosságát, és ezáltal más iparosokat is buzdítani, hogy a haszonvehető rongyok készletének mindinkább fogyásánál ezen iparágat felkarolják.

Közintézetek. egyletek.

△ (*A magyar Akademia*) majus 9-én tartott történeti és bölcsészeti szakosztály ülésén *Csengery Antal* r. tag székfoglaló beszédét olvasta a scythák eredetének történeti nyomozásáról. *Purgstaller József* szintén székfoglaló beszédet tartott, a fejlődés fogalmáról.

⊙ (*Az első magyar általános biztosító-társaság ez évi rendes közgyűlése*) az alapszabályok 59. §-a értelmében felsőbb engedelemmel május 30-án, hétfői napon, délelőtti 10 órakor fog a társaság teremében (Erzsébettér, Ürményi-ház 2. emelet) megtartatni. E közgyűlés tárgyai lesznek: 1. A vizsgáló bizottmány által előlegesen átnézett, 1858-diki üzletéről szóló zárszámadásnak jóváhagyás végett előterjesztése, s az igazgatóság részéről az intézet állásáról és az üzlet menetéről teendő jelentés 2. Az alapszabályok 25, 36, és 50-ik §-ai szerint szükséges választások, t. i. sorsolás után kilépendő 4 választmányi tag s két pótló tag; egy igazgató, s vizsgáló bizottmányi 3 tag, s 3 pótló tag megválasztása. 3. A választmány által az alapszabályokban szükségesnek vélt változtatások indítványozása s megvitatása. 4. A társaság részére javaslatba hozott házvétel iránti tanácskozás. 5. Egyéb a vállalat érdekében a választmány által teendő indítványok tárgyalása. Pest, majus 8-án 1859. Az első magyar általános biztosító-társaság választmánya.

Balesetek. elemi csapások.

+ (*Vizbefulás.*) Folyó hó 12-én d. e. a Dunán Buda és Pest közt szivrázó szerencsétlenség történt. Ugyanis egy csónakot az éppen jövő „Albrecht” gőzös felfolditott, s 4 ember a vízbe fult.

⊙ Majus 9-én délelőtti Pesten a kétsas-utcában tűz ütött ki, melly azonban hamar elnyomatott, a kár mindazáltal nem csekély. Az épület biztosítva volt az első magyar általános biztosító társaságnál. A jelen eset mutatja, hogy a biztosítás még az olly szilárdon épült s tűzoltó készletekkel jól ellátott Pesten sem felesleges! mert míg a tűz köztudomásra jó, a tűzoltószerek megérkeznek, ahhoz idő kell, s addig is a tűz nagy kárt tehet, kivált ha, mi gyakori eset, a hozzáférhetlenség miatt az oltás nem történhetik gyorsasággal.

△ *Nagy-Károlyban* maj. 5-én, rövid egy óra alatt 40 lakház, számos melléképülettel egy száraz malom és a m. kincstárnak 1378 mázsa dohányja égett le. Három emberélet is áldozatul esett. A kárt összesen 49,956 ujfira becsülék. Biztosítva csak 11 épület volt 10,085 ujft. erejéig. Ugyanez nap

Lepsényben 82 ház a melléképületekkel együtt elhamvadt; a tetemes kárösszegeből alig volt 4000 ftnyi biztosítva.

— *Ráhóról* (Gömörből) több szerencsétlen esetről veszünk tudósítást. Tudósítónk írja: A nagyhét valóban nagy események időszaka volt környékünkre. Ugyanis R. M.-né, 70 éves özvegy-asszony, Ráhó helyisége felső-részén tulajdon házában magánosan lakott, tartott ugyan udvarában két zsellérné, de ezek lakszobáitól távoleső, egészen elkülönített házrészben laktak. Ezen asszonyság olly félénk volt, hogy fényes nappal is zárva tartózkodott szobáiban, és nehéz volt hozzá jutni; de zarkózódása sok balsejtellem okául szolgált, és meglehet, hogy egyedül ennek lön áldozata. Nagyszombat reggelén azon szörnyű hirre ébredtünk, hogy R. M.-né meggyilkolták és kirabolták. Az első, ki ezt észrevehé, az odavaló zsellérné volt; nem látván házi-asszonyát szokott reggeli órákban, a lakszobákhoz közelített. Az előszoba ajtaját betörve látván megdöbbsent, de milly nagy volt rémülete, midőn a szobába nézett, s asszonya meggyilkolt testét az ágyból kihuzva, a földön mozdulatlanul heverni látta. Tüstént visszafordult és nagy zajt ütött a helységben. Ezek hallatára minden ember megrendült, a ki ezen tisztelt, jó, csendes, tehetetlen gyenge öreg özvegyasszonyt ismerte, ki nem vétett senkinek, de használt sokaknak. A vakmerő gyilkos egy a kerttől a konyhába vezető ajtó feletti deszkával beszögezett ablakot feszített ki, s hihetőleg azon csuszott be, mert a nyílás most is látható; azután a szoba ajtaját a pléhen felül kivágta, a lyukat furóval kezdte meg, s annyira véste, hogy a keze elférhetett, s ugy az ajtót védő keresztvasat eltolván, a szobába rontott. A holttest hivatalos megvizsgálása folytán kitűnt, hogy vakszemén egy ütés volt, de erőszakos fojtás jelei is voltak észrevehetőek. A rablás ruhaneműekre, de leginkább pénzre volt irányozva (ha különben volt pénze, mit bizonyosan állítani nem lehet, azt közel rokoni sem tudják), de több nem csekélyértékű ezüstedények, ezelenckék bántatlanul maradtak a szobában. A gyilkosoknak eddig (majus 6.) semmi nyoma; gyanus azonban az egyik, Galicziából idekerült zsellérnéje, ki iránt az asszony is szüntelen nagy ellenszenvvel viseltetett, és több kisebb lopást is követett már el, de ez mindent tagad. — A másik esemény ez: Másfél órányira tőlünk délnyugot felé fekvő Nagy-Szaha nevű helységben egy szakácsné a szülésnél gyermekét fojtá meg, s azt egy kis faladácskába tette, és a pinczébe ásta volt el. De napfényre jött e szivtelen anya büne. A járásbíró ur maga elé idezteté a személyt, s ez módosítva ugyan bevallá bűnét, mondván, hogy holt gyermeket szült, de az orvos egészen egészséges gyermeknek állítja, s hogy erőszakosan meg volt fojtva, vizsgálat folytán kitűnt. A bűnös börtönben várja tette gyümölcsét. — *Gál György.*

Mi újság?

+ (*Humboldt Sándor meghalt.*) A természettudományok nagymestere, a „Kosmos” halhatatlan szerzője. Humboldt Sándor, több napig tartott betegség után, f. hó 6-án meghalt. Hogy elhunyt milly vesztesség a tudományos világra nézve, annak megítélése végett csak a világhírű természetbúvár „Kosmos” című, óriás természettani munkájára utalunk, mellybe Humboldt Sándor dus ismereteit e téren, s egy 90 éves élet tapasztalatait rakta le az emberiség javára. Az ősz tudós bár nagyon elgyengülve, betegesen, még legutolsó éveiben is ritka szorgalommal dolgozott e nagyszerű munkán, s csak is illy módon sikerült azt bevégeznie. Földi maradványainak eltakarítása kedden, e hó 10-én ment véghez, reggeli 9 órakor. Kiséréte rendkívül népes volt. Mindenki, ki Berlinben a tudomány, művészet köréhez, általában az értelmiséghez számítja magát, a kiséréthez csatlakozott. A halott rendjeleit 3 díszbe öltözött kamarás vitte a hat királyi ló által vont halottas kocsii előtt, mellyen a hulla virágokkal és borostyánnal ékített vaskoporsóban leplezetlenül feküdt. Husz tanuló ifju zöld palmaággal kezökben, ment a koporsó körül, mellyet a kisérő kocsik beláthatatlan sora követett. A kormányzó herczeg és a többi k. herczegek a hulla megérkezését a székesegyházban várták be. (Figyelmeztetjük olvasóinkat, hogy e nagy férfiú arczképét s életrajzát a V. U. mult évi 22. számában közöltük.) — Az egész művelt világ áldást mond poraira!

△ *A Arnstein és Eskeles bankárház* maj. 4-én Bécsben fizetéseit felfüggesztette, mi a pénzemberek közt nagy rémületet támasztott. E bukásnál a bécsi nemzeti bank is 6 milliónál többel van érdekelve.

⊙ (*Az ezüst hatások mindinkább tűnni kezdetek a forgalomból.*) Némmeliek avval már uszoráskodni s azt felpénz (agio) mellett adnivenni kezdtek. E miatt hirtelen nagy szűke állt be az aprópénznek, úgy hogy a kicsiben vásárlás igen megnehezült. Ettől indítatva, de mivel az e pénzzeli uszora különben is tiltva volt, a budai cs. kir. helytartóság máj. 6-án kibocsátott hirdetményében rendelé, hogy ki e tilalmat áthágja, vagy azt áthágni megkísérti, attól elkobozzák azon egész aprópénzösszeget, mellyel uszoráskodott, ezen fölül pedig még büntetést is fizet, egyszer, kétszer, háromszor, vagy négyszer is annyit, mint mennyivel uszoráskodott; megjegyzendő azonban, hogy e büntetéspénz 50 ft-nál semmi esetben nem lehet kevesebb. A ki pedig az illy uszoráskodást fölmenti, az mindenkor a fizetendő büntetéspénz felét kapja jutalmul.

△ (*A pesti Rókus kórházban*) az 1857-ik évben összesen 6951 beteg nyert ápolást; az évi bevétel 109,099 ft. 42½ kr. pp.; a kiadás 106,451 ft. 31 kr. pp. volt.

+ (*Chinaiak Magyarországon.*) A híres chinai törpék, kik közelebb Bécsben temérdek bámulót csodítottak össze maguk körül, később Pozsonyban mutogatták magukat. Most már Pesten láthatók a német színpadon, hol nagy kíváncsisággal nézi őket a közönség.

+ (*A hus ára Pesten*) május elseje óta 2 krral megrágtult.

+ (Iszonyu tűzvész.) A táviró jelenti, hogy Brody (Gallicziában) iszonyu tűzvésznek lett martaléka; e pusztító elem 800 házat semmisített meg, köztük igen sok hivatalos épületet, 10 emberélet is esett áldozatul. A gyuladás f. hó 6-án szándékosan idéztetett elő, s csak harmadnap szűnt meg dühöngni.

△ (A közjegyzőségi intézet) életbeléptetésének határdeje a soproni főt. széki kerületben jul. 1-re, a pesti, nagyváradai és pozsonyiban aug. 1-re van fölsőbb rendeletnél fogva kitűzve.

— (Besztercebányáról írják); hogy ottani polgármester Wachtler Kázmér ur, kinek a legfelsőbb helyről érdemeinek elismerésül nyert koronás arany érdemkereszt, apr. 10-én nagy ünnepélylyel tüzetett mellére, a nap emlékeül, a városi községtanács pénztárából „Wachtler, nevű két alapítványt rendelt örök időkre, külön külön 400 pfnyai alaptőkével, mellynek 5% kamatai évenként egy kath. és egy evang. tanuló ifjunak fognak kifizetett. Ugyanez alkalommal ottani zenedetanító Váray Ferencz ur egy önszerzette karékkal lépé meg az egybegyűlteket. Átalában az e városban félév óta fennálló zenede már több izben adta életrevalóságának jelét.

○ (Az első nyilóános szökhut) a testvér főváros határában május 1-től kezdve löveli sugarait ég felé Budán az alagut terén felül. A víz medenczébe nem sokára aranyhalakat is tesznek.

— (Ügyetlen borvásárló.) Egri tudósítónk egy rendkívül életrevaló borkupeceztől tesz említést. Ugyanis egy egri tekintélyes uri ember minap a kápolnai vendéglőben egy bajusztalan utazó egyénnel találkozott. (Kápolna Egertől egy postaállomás, a pesti utban.) Kérdé az idegentől, mi járatban van? Mire ez következőleg felelt: „Én Bécsből valék kiküldve borvásárlás végett s most Egerből jövök, hol három vendéglőben is kóstoltam s ittam a borokat, de nekem bizony egyik sem tetszett s bor nélkül kellett kijönnöm Egerből.“ — Ez ugyan jól tudta, hol kell Egerben s általában Magyarországon (hogy az ég javítsa meg itteni vendéglőseinket!) a jó bort keresni; s a jó bécsiek, saját hasznukra, ennél okosabb embert is küldhettek volna Egerbe. Korcsmai borból itéli meg a jó magyar borokat! Szépen megköszönik ezt az egri bortermesztők s még jobban megköszönék ezt a Hegyalján, a hol többnyire árendás kezén kárhozik el a bor!

○ (Köszönetnyilvánítás.) Harta községének előljárói hálás köszönetet intéztek az Első magyar általános biztosító-társaság igazgatóságához, azon gyors intézkedésért, mellynélfogva az april 12-én esett nagy tűz alkalmával elégett házak közül azon 17 lakház és melléképületei, mellyek a nevezett társulatnál voltak biztosítva, minden levonás nélkül kárpótoltattak. A kárpótlási összeg 7039 ft. 73 kr-ra rugott s a köszönetirat azt is kiemeli, hogy a magyar társulat, a kifizetésben a többi biztosító-társaságokat mind megelőzte.

○ (Jutalomdíj el nem fogadhatása.) Azon jutalomdíj kezelését, mellyet néhány lelkes hölgy az Akadémia tagjainak legjobb értekezésére tűzött ki, az Akadémia el nem vállalhata, hanem a helyett közreműködését följánlja e dijaknak olly irodalmi művekre kihirdetését s kiosztását, mellyekre nem csak a szűkebb körű Akadémia tagjai, hanem az ország összes tehetségei versenyezhetnek. Azon elismeréssel tartozunk mi is az Akademiának, hogy e részben másképp nem cselekedhetett.

+ (Selmezen jótékony nőegylet) akarnak létrehozni. Ugy hiszszük egy kis jóakarattal mellett ez könnyen sikerülhet.

+ (Az angol és ir csatornán) ismét erős szélvész uralkodnak. Közlebb több hajó törést szenvedett. Wexford közelében egy kivándorlókkal terhelt liverpooli hajó, a „Pomona“ süllyedt el 380 emberrel, kik közül csupán 19-en birtak megmenekülni.

— (A kalocsai casino) még csak öt hónapja, hogy fennáll, már is elég tevékenységet fejtett ki az irodalom pártolásában. Huszonegy lapot járat, mellyek névszerint ezek: Vasárnapi Ujság, Politikai Ujdonságok, Budapesti Hírlap, Magyar Sajtó, Pesti Napló, Religió, Szépirodalmi Közlöny, Hölgyfutár, Napkelet, Törvénykezési Csarnok, Gazdasági Lapok, Falusi Gazda, Hirmondó, Üstökös, Bolond Miska Albuma, Kolozsvári Közlöny, Delejtű, Pester Lloyd, Wiener Zeitung, Fliegende Blätter, Illustrierte Zeitung. — Igaz ugyan, hogy könyvtár még nincs, de az alapszabályok közt olvasható a könyvtárnak miképeni kezelése, s ez mutatja, hogy idővel az is lesz. Hiszszük is, hogy áldozatkész tagjai az egyletnek nem mulasztják el annak mihamarábbi létrejöttét. Tudósítónk erre nézve azon módot ajánlja, hogy adna minden tag évenként tetszés szerint választott könyvet, s így egy év alatt már száz kötetet meghaladó könyvtár lenne, anélkül, hogy bárki is érezné a csekély áldozatot. — Ha könyve, vagy alkalma nincs annak bevására, készpénzben is letehetné a megszerzendő könyv árát a pénztárnál. Nagy előny volna e módra nézve az, hogy majd mindegyike bir egy néhány kötetből álló könyvgyűjteménnyel, mellyből szivesebben nélkülöz egy már átolvasott könyvet, mint néhány krajczárt a jelen időben.

+ (Póstaügyi javítás.) Mint halljuk, a póstaügynél új czélszerű javítás-hozatott indítványba, melly ha létrejő, rég érzett hiányon lesz segítve. Azt a szokást akarják t. i. a postahivataloknál behozni, hogy a megérkezett levél a feladó különös kívánatára, s az illető díj lefizetése mellett, még ugyanazon órában a címzett kezéhez szolgáltatassék. Hiszszük, hogy, ha ez indítvány életbe lépend, igen sokan fognak találkozni, kik az erre kiszabandó külön díjt örömmel fizetendik le.

+ (Oroszországban a pálinkaivást) egy idő óta annyira háttérbe kezdik szorítani, hogy a pálinkafőzők majd halálra busulják magukat e miatt. A sajtó valódi lelkesedéssel szól e jelenségről. Az önmegtartóztatás forrása az oroszok e kedvencz italának meghamisítása s árának folytonos emelkedése miatti általános boszankodásban rejlik.

Levelezés.

Debreczeni hírek, majus 5. A Szentgyörgynapi vásár lezajlott, sok ezer nép jelent meg a közbeeső nagy ünnepek daczára, de mindenki csupán azt vásárolta, mire elkerülhetlen szüksége volt, a kereskedők, mint szokás, panaszkodtak; egy Bécsből jött káparus lehető legjobb vásárt csinált jó olajfestmény s olcsó tükreivel; örömmel hallók férjek és apák, hogy az idegen pipereárusnők fitymálva a magyarnők izlését, azzal fenyegetőztek, hogy több vásárra le nem jönnek, Isten vezérelje őket jó szándékukban! pedig épen nem irhatom Erdőddel azon örvendetest, hogy a fényűzés nálunk (a nőket tessék érteni) alább hagyott; dehogyan hagyott! — álláshoz vagyonhoz nem mért cziczomák, izléstelen, tartósságra nem számított piperék özönlik a nők legtöbbszörjéit most is; azonnal közhírre teendem gondolkozásuk jóra változását; egyébiránt reánk férfiakra is férne azon ohaj, hogy el lehessen mondani, mint apáinkról mondja ez egyszerű vers:

Ha egy abaposztó mentét vettek,
Abban bősülettal megvénhedtek.

Eddigi időjárásunk a legjobb; száraz mártius, esős april, hűvös majus, de pár nap óta száritó szelek dühöngnek, el-elkergetve az esőfellegeteket a kiszáritott mező felett. April 20-án ismét 4 nádasház égett le éjjel, Csapó-utca szélső részén; 21-én esti 10 $\frac{1}{2}$ órakor ismét tűzkiabálás, dobpergés trombita riadás, csak a harangozók maradtak nyugodtan, hja, ők messzebb látnak; fél óráig tartott az északi fény. — 23-án csakugyan leégett egy ház és egy szőlőpajta.

Olly türelmetlenül várjuk már pár év óta, hogy a debreczeni indóház körül egy kis lombot, egy kevés virágot lássunk; másfelé, távolabb Debreczentől még a közbeeső állomás és őrházak mellett is kellemesen tekintenek a csinos virágágyak, lombos fák az elrobogó utasokra, itt nincs semmi, itt elenyészik a messziről jött finomabb izlés is, belepi azt a debreczeni sivar homok pora, s az átkozott indolentia; s még csak készület sincs a csinosításra, pedig volna tér elég, ott van egy völgy az indóház keleti részén; csinos sétány férne meg rajta, az indulásra várók örömebbé innák ott meg a schwechatert, mint a rekedt legü III-dik osztályteremben, de nem történik semmi! — csodálatos! — A vasúthoz közel az ugynevezett *iriglyi Bierhalle* szárnyai alatt büszkén ugratott át egy nagy söröshordón Kakas Márton zöld dolmány s vörös nadrágában; oldalán tentatartó helyett ott fityegett a híres csikóboros kulacs, jobbában író toll helyett magasra emelt egy vörös boros palaczkot, mintha kiáltotta volna „*éljen a bor, vesszen a sör!*“ eltűnt e jó humoru czéger, hová lett? ki tudja? talán rosztal vi-elte magát Márton ur? — A faburkolatot javítgatják; nem folytatják?

Föl-fölsajog a seb, mellyet triangulumunk egyik talán élesebb szöglete akarva nem akarva ütött az egykori cigány-akadémia oldalán, legujabban a debreczeni tükör homályos ködű üvege igyekvék visszugarzni a napkelet ragyogó fényét, s ujra föltüntetett holmi aprehensióféle fatamorganákat; köszönjük, hogy csinos s ritka elmés humorával a holtak közé sorolja az ártatlan Δ -mot, ez pedig nem irigyle meg soha elevenen zöldelő babérait, sőt szerényen fölkéri, mint a debreczeni irodalom előbajnokát: rendezzen, tartson minél több akademiát, törjön utat a nem rég keletkezett nyomda préseihez!

Színészeket rég nem láttunk, a veterán László vaditá el tőlünk az utósókat; Molnárt, Havyt emlegették, hogy egyik vagy másik jó, — elmaradt mind kettő; — az igaz, hogy nem vagyunk valami nagy színházi entusiasták, de jó társaság soha sem bánta meg, hogy körünkben mulatott. — Most az első magyar Herkules Toldi János mutogatá itten nagy sörényét, s karja izmait, valami érab agák és nem agák társaságában; léghajót is bocátának föl, a melly rövid idő alatt pernye alakban hullott alá; me Hercule! egy kissé magasabb művészetre volna vágyunk. △

Erdély. K.-Fehérvár, april 10-én. (Krajczáregylet az iskola javára. Hírlapok statistikája.) A nevelés szent ügye iránt, mostanság mindenfelől olly örvendetesen mutatkozó lelkesülésnek, s méltó buzgalomnak, városunk derék lakossága is a mai napon olly szép, s dus reményekre jogosító példáját adta, melly teljesen méltó arra, hogy a két testvér haza olvasóközönsége előtt a közelismerés és méltánylás megérdemelt tárgyául felemlitessék, s buzdító például szolgáljon.

Ezelőtt körülbelül másfél évvel az itteni főtanoda lelkes igazgatójának az erdélyi tanításügy egyik érdemgazdag veteránjának Ompolyi Károlynak munkás elméjében sa közügyekért hön dobogó nemes szívében egy magában igazán szerény alapra épített üdvös eszme szülemlett. Elhatározta ugyanis hosszas megfontolás után, egy *krajczáregyletnek* létrehozását indítványozni, s megkísérteni, hogy az ez intézmény útján évenként begyűlendő összegeknek egy része egy itt még eddig teljesen hiányzó norm. iskolai állandó helyiség s épület megszerzésére megkívántató pénzösszegnek gyarapítására; másik része a száanalomig nyomoru fizetéssel bíró főelemi tanítók évi jövedelme némi pótlására *); egy részecske pedig szegény iskolás fiuknak könyvek s öltönyvel segélyezésére fordítottassék. S ime a buzgó tervező és kezdeményezőnek áldásos czélu nemes törekvését ohajtott eredmény koszoruzta.

Az előleges és föltételes hatósági engedély megnyerése után csak rövid idő alatt több mint 80 aláíró nevével volt a megindított iv telve! még pedig akkor, mikor a megígért ajánlat még az akkor forgásban levő pengő krajczárokból volt értve.

Végre az egylet terve, czélja s alapszabályai a magas kormányzástól,

*) Az idevaló főelemi tanoda mindegyik tanítójának évi fizetése 120 pft. A vasárnapi iskolát is 6 év óta ők tanítják, egyetlen krajczár díj nélkül. Lev.

hová végleges helybehagyás és megerősítés végett felküldve voltak — szentíve leérkezvén, az egylet minden aláírt tagja az örvedetes eredmény tudomásul vétele s elnökség választása végett, a város házában ma megtartandó rövid tanácskozásra tisztelettel meghívott, s az igen szép számmal egybesereglett gyűlés, kebléből egy elnökségi tagot, s pénztárnokot választván, s minden tiznek azon tagját, ki arra önként ajánlkozni szives volt, gyűjtőül fölkérvén, az egylet magát ez idei apr. 1-ő napjától kezdve, megalakultának nyilváníttotta.

Adja Isten, hogy a most még igénytelen kezdetlegessége pontján álló, de szép reményekre jogosító szent célu egylet, eredményei s áldásos következményeiben hasonló leendjen az Üdvözítő örök szép példázataiban fölhözött mustármaghoz, s hogy a nemes férfi, ki a nevelés és irodalom ügyének szóval és szívvél, tollal és tettel egyik legfáradhatlanabb munkás bajnoka, s kinek fenkölt nemes szíve adott ez eszmének életet, teljesen élvezhesse a reményelt s méltó áldásos eredményből merített tiszta örömet!

A mint a zsege intézet életbelépésének első gyakorlati jelét adandja, nem mulasztom el azt t. szerkesztő urnak — ha tetszeni fog, szives közlés végett — tudomására juttatni.

Szellemi és társaséletünk egyéb jelei s mozzanatairól más alkalommal!

Azonban minthogy városunk néhány év óta buzgó irodalompartolása tekintetéből némi hirre vergődött, nem hallgathatom el, hogy néhány szóval meg ne emlísem a lapok számát s címét, melyek az idén ide küldetnek. Már hogy az ideai eredmény városunk vagy gyűjtőnk e nembeli jó hírének gyarapítása vagy apasztására fog-e szolgálni, azt ítélje meg az, a ki az 1856-i lapstatistika számaira még emlékszik. — Tehát az idén jár ide: Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok 20 példány, Kétgarasos Ujság 6, Üstökös 10, Nővilág 6, Borászati Lapok 3, Delejtű 3, Divatesarnok 2, Falusi Gazda 2, Kalauz 6, Kerti Gazdaság 1, Magyar Néplap 1, Magyar Sajtó 2, Napkelet 8, Szépirodalmi Közlöny 6, Tanodai Lapok 20, Pesti Napló 6, Hölgyfutár 1, Gazdasági Lapok 2, Religio 10, Katholikus Néplap 20, Kolozsvári Közlöny 3, Magyar Futár 13, Családi Lapok 7, Budapesti Szemle 1, Uj magyar Múzeum 2, Marosvásárhelyi Füzetek 3, Népművelési Közlemények 8, Hirmondó 1; összesen 173 példány.

Daczára olvasásképesek aránylag csekély s előfizetés képesek még csekélyebb, s olvasni igen, de fizetni nem szeretünk nem csekély számának, s a közelebbi terméketlen éveknél, e szám mint volt eddig, ugy most is lehetne jóval nagyobb.

Bajtor János.

Bécsi levél. Majus 10-én. (Magyar könyvkereskedés Bécsben. — Zajsoni. — Az olasz opera. — Csillag Róza. — Ismét Bulyovszkyné. — Kis kinézerek. — A kaucsuk ember.)

Midőn a P. N. Wallishauser könyvkereskedőt ajánlja mint olyat, a ki itt a székvárosban a magyar könyvhiányon azáltal akar segíteni, hogy a birodalom szellemi termékeinek e mostoha gyermekeit üzletében, s így Bécsben is azon pontra kívánja emelni, mely azokat fontosságuknál s „európai képességüknek“ fogva megilleti: örömmel aietek ez alkalommal Haas urra is figyelmeztetni a közönséget és a hazai napi-sajtót. — Ki számos év óta foglalkozik magyar könyvek terjesztésével német városban, kinek kirakatában jóformán családkül, irodalmunk termékei *tulnyomó* számmal vannak képviselve, ki ezen — mondjuk ki kerekén — elhanyagolt cikkeknek hitelt szerzett, s azt a körülményekhez képest a más elemek közepett örvedezett virágzásnak indította, ki azonfelül előzékeny és *pontos* ember is, köszönetünket és elismerésünket teljes mértékben kiérdemli. Ilyen Haas ur (Belváros, Singerstrasse), s mint illyet bizalomteljesen merem őt ajánlani bárkinek. — Azonkívül még magyar lapokra is fogad el előfizetéseket; nála láttam többi között néhány számát a „Nefejejs“-nek is, akarám mondani „Nefejejs“-nek . . . az az kérem „Nefejejs“-nek . . . már most csakugyan nem tudok tisztába jöni vele, s hogy mindegyiknek legyen az ő hite és meggyőződése szerint, majd ezentul ugy irom, hogy „Nefejejs“-nek. — Ez a „Nefejejs“-nek tehát igen szép kiállítású lap, s ha tartalma — melynek tüzetesb átvizsgálásától néhány vers riasztott vissza (már ez nekem privát gyöngeségem) egy színvonalon áll a külsővel, s ezt hajlandó vagyok hinni — ismét jó lappal szaporodtunk meg. Isten adja egészségünkre!

Egy füst alatt megemlítem, hogy Halász D. versei kikerültek a nyomdából, s hogy Zajsoni erő- és érzelmeteljes „kordalai“-nak második sürgetett kiadása e perczen sajtó alatt vannak. Ennél nem kell jobb ajánlat.

Különbén Bécs physiognomiája nagyon megváltozott; az esti-lapokat menet-jövet, uton-utfélen árulják; mosónő, bérkocsis, vargaines figyelemmel olvassák a vezérczikket.

Az olasz opera-saison belátva korszerűtlenségét, merő demonstratióból olly kegyetlen rossz, hogy Lafon és Charton-Demeur asszonyok sem tudják kiengesztelni a közönséget; — de máskép volt ez ezelőtt! — Az általános elégtelenség olly fokra hágott már, hogy — mint bizonyost mondhatom — az előadások egyelőre föl is fognak függesztetni.

Csillag Róza, ki több év előtt eredményeiben olly szomorító természetességgel adá színházunkban a „félreismert lángész“ s a „hamupipóké“, jelenleg a bécsi operának igazán csillaga s a párisiákat e perczen az égis ragadja hatalmas művészetével; a nagy opera intendanturája mindent elkövet, hogy a „kitűnő magyar-nemes“ művésznőt a világ ez első intézetének megnyerje. — Bulyovszkyné asszony nem csekélyebb sikerrel játszik Németország jelesb színpadain; tenyeren hordozzák, megénekelik, megkoszorúzzák, sőt tán érezbe is öntik (mi különben Németországban elég mindennapi dolog), de — nem szerződteik. Kossak ur, a híres tárczairó, a minden színház körül melőzhetlen ármányokat okozza e veszteségért. — Jó, az igaz, mindenütt, de bizony, bizony, mégis csak jobb otthon.

Valószínűleg értesült már ön azokról a „szikra“ kis kinézerekről, kik a józsefvárosi színházban bámulattják nagyszerű piczinyiségüket. — (Már itt is vannak Pesten. Szerk.) — Ők Murphys a kicsinyességben, meg nem foghatom, a kínai császár, hogy eresztette ki őket mennyei birodalmából, mikor — fülbevalókul használhatta volna e két, igazán csokolni való szíporakajóságot.

Képzelve ön a lehetőleg legliliputibb két (fiu s leány) emberkét, mire nagy dolgokkal foglalkozó fantáziája csak képes; gyöngéd természetben mind birják ama szépségeket, miket a görög ókor műveiben szeretve csodálunk. Fedhetlen szabályosságú arczcskák a legszeretetre méltóbb kifejezéssel bírnak, melyeknek bájaít emeli még a rózsaszín, átlátszó bőr, a szöghajak s égszín-szemek, melyekből értelem sugárzik; az orr finom, a száj a megszólalásig hasonlít egy piczinyke kis piros megyhez; lábcskák keskenyek, elegánsak, kezök mint egy jókora — hópehely.

Mig Csing — Fu — Jung urfit a hölgyek csókjaikban fulaszták meg, addig a kolibri kisaszony hódolatainknak volt tárgyacskája; midőn tularadó lovagissággal kezemmel kínálám meg „piczinyisémet“ (ad normam: nagysám), hogy — álljon rá, eltrüszszentette magát. Mintha csak szunyog trüszszentett volna.

Hát annak az — uram légy velünk! — annak a „kaucsuk“-embernek hallotta már ön hirét? — No, ezt még az ambitiosus Madszag Jancsi, ki vásárokron „hordható“ színpadon, illetőleg ócska pokróczon áll meg a feje tetején, ki, midőn nyakába teszi bal lábát, azt hiszi, hogy „ő hozzá való képest“ a memphisi torony semmi, Madszag Jancsi is mondom, megbámulná, elfelejtendő rajta az ábcét — föltéve, hogy tudja.

Olyan emberen, ki önmagába esik bele (másképp nem is mondhatom); ki melléből pupot csinál, lábából kötelot sodorit, kezéből arabeszakát fon „halántéka körül“; ki, ha egyet rug magán felső testével fordított arányban alsó testéhez, orrával a háta közepén vakarózik, mint a lud; összekötözött kezein kétszer buvik keresztül egy szuszra; fejtől olly szemkáprázató gyorsasággal forgatja vállain, mintha parittyva volna, s vele ugy vagdalja magát, hol szügybe (bocsánat e kifejezésért), hol hátba, hogy csak ugy döng bele minden; ki lábait ugy üti össze feje fölött, mint más ember fia az illy csodák láttán kezeit, — az olly emberen nyugodtan kétségbeeshetik az anatomia, physiologia, zoologia, sőt, ha kedve tartja, még a botanika is.

K. T.

Egyveleg.

⊙ (A Mont-Cenis-szoros.) A Mont-Cenis-n átvezető út föutvonal Franciaország és Piemont közt. Giovanni Fabroni 1805-ben I. Napoleon parancsára, 5 hó alatt készíté azt 3000 munkással; az út kigyózva megy fölfelé s az emelkedés nem levén nagy, télen nyáron járható. Legnagyobb emelkedése 6098 láb a tenger színe felett. Már Pipin és N. Károly gyakran használták ez átmenetet; ezt regélik Pompejus- és Hannibálról. I. Napoleon harczaiban pedig olly fontos szerepet játszott, hogy ő azt, mint mondtuk, ki is építetté, valamint a most megnyitott harez alatt is nagy szerep vár reá a francia csapatoknak Olaszországba vezetése körül. Az út hosszában 26 ut-felügyelői ház van, mely egyszersmind arra szolgál, hogy az utasoknak menhelyet adjon hó és eső vihar ellen. Az egész vonalon egymást éri a sok korcsma; van továbbá rajta posta-állomás és egy kolostor is.

+ (Tetszhalott.) Pétervárott nem rég egy kereskedő neje halt meg. Midőn a temetési szertartások alkalmával a koporsót sírgödörbe akarták bocsátani, a férj keservesen fölkiáltott: „Ne hagyj el, kedves nóm, maradj velem!“ E pillanatban egy sirás kiszalasztja kezéből a kötelet, mire a koporsó a sír fenekére esvén, fölnyilt, s a megholtak vélt nő a rázkódás következtében némi életjelt adott. Orvosi segély közbejöttével sikerült is őt életre hozni. A nő tetszhalotti ideje alatt, saját vallomása szerint, három jelenetre emlékszik: midőn koporsóba tették, de minden erőlködése daczára sem birt életjelt adni; midőn a templomban elbucsztaták, és a temetőben férje keserves jajgatására. Mint maga állítja, helyzete borzasztó volt.

+ (Hogy lehet a zavaros és nyulós bort megtisztítani?) Ha zavaros és nyulós borba, a mennyiség és romlottsággal aránylag, izzó szézen megtüzesített kövecsek hanyatnak, és ezek mintegy hat hétig benne hagyatnak, ugy a bor tökéletesen megtisztul, a zavarosságot és nyulóságot okozó seprő leülepedik, és a bor tiszta színt s kellemes ízt nyer.

+ (Európában legnagyobb könyvtárak) a következők: a párisi, mely 800,000 nyomtatott kötetből áll; a brit muzeumi könyvtár 560,000; a sz.-pétervári és berlini, mindegyik külön 520,000; a müncheni 480,000, a koppenhágai 410,000, a bécsi 365,000 a göttingai 360,000 kötetel.

— Felszólítja a professor physika-censurán a deákat, hogy rajzolja le a malom szerkezetét. Kevés gondolkodás után a deák a táblára egy házat, arra egy ajtót s egy kis ablakot rajzolt. Azzal megállott s elhallgatott. Kérdi a professor tőle: „hol van hát a belsejkezte a malomnak?“ — „csak tessék bekhukhucsálni a kis ablakun, akhur meglátja,“ felelt phlegmatica a nem tiszta magyar deák.

△ (Buvárhajó.) Amerikában, Uj-York államban, bizonyos Ladner, nevű egyén, eddig nem ismert tökélyű buvárhajót talált fel, mely hal-alakkal bír s hátul egy csavar lapátkerék által lehet mozgásba hozni. E kereket egy ember képes annyira hajtani, hogy a hajó a gyalogló ember gyorsaságával halad; ugyanazon egyén lehet kormányos egyszersmind. E hajó 8—10 óráig mehet a víz alatt tetszés szerinti irányban s mélységben. A benn levők ki is szállhatnak belőle. E hajó háboru ideje alatt igen használható, mert kívül rá alkalmazott fűrészekkel gerendákat lehet elaprózni, ha t. i. előnyösebbnek nem tartatik az ellenséges hajót légberőpítő töltések alkalmazása által ronntani meg. Ha e találmány megéri kifejlését, a tengeri háborut lehetlenné,

vagy egészen vizalattivá tehetné. E találmány a gyöngyhalászatot is megköny nyitendi, kivált oly mélységekben, melyekbe a buvárharang nem hathat le; sőt gyertyával világosságot is vihet e hajó s segélyével a vizalatti barlangok is kikutathatók, melyek belsejét eddig nem ismerjük.

+ (Rossini „Prélude de l'avenir“) cím alatt egy új operát írt, mely a „jövő zenéjének“ igen sikerült parodiája. Azt mondják, hogy elragadón szép a koszos mes ernek ez új darabja.

+ (Pipaszár-lábak.) Egykor Talleyrand herceg XVIII. Lajos francia királynál nagyszerű udvarlason levén jelen, mialatt a király az angol követtel volt elfoglalva, Talleyrand a soványsága miatt feltűnő F. minisztert oly figyelmesen és hosszasan szemlélgette, miszerint a jelenlevő udvaron-

czok egyike meg nem állhatá, hogy tőle annak oka iránt ne tudakozódjék. Mire Talleyrand következő felvilágosítással szolgált a kíváncsi udvaronc-
nak: „F. ur engem a legnagyobb zavarba hoz. Akárhogy vizsgálom, sem-
mikép sem tudom megkülönböztetni, vajjon három lába van-e neki, vagy
három kardja?“

+ (Mód, a vaját a tejfeltől elválasztani.) A vajkészítésnél nem ritkán fordul elő azon eset, hogy a vaj nem akar a tejfeltől elválni. Ily esetben az elválasztást legkönnyebben azáltal lehet eszközölni, ha a hibás tejfelbe néhány vöröshagyma-szeletet vetünk. Az így elválasztott vaj vöröshagyma szaga miatt nem a legalkalmasabb ugyan piaczi áruvá, de a konyhán tökéletesen használható.

Színházi napló.

Péntek, május 6. Stighelli ur második föllépteül: „*Troubadour*.“ Opera 4 felv. Zenéje *Verditől*. A vendégművészről az összes journalistika kedvezőleg ítélte, mit valóban teljesen meg is érdemel. Most még jobban tetszett, mint első fölléptekor, talán azért, mert most nagy közönség előtt énekelt, mely körülmény kétségtelenül jól szokott hatni a szereplőre. Aztán meg, mi tagadás? hallgatni is több élvezet, ha a színház tele van, mint ha csak nagyon mérsékelt vagy éppen kis közönség van jelen. Stighelli ur ez este nem bírta hova rakni a sok tapsot.

Szombat, május 7. Hofbauer Zsófia új szerződött tag első föllépteül: „*Mártha*, vagy: *A richmondi vásár*.“ Vig opera *Flotowtól*. Hofbauer k. a. ez első fölléptével azonnal teljesen megnyerte a közönség tetszését. Alakja megnyerő, hangja szép csengő és terjedelmes. Nem lesz csuda, ha a közönség kedvenczvé válik. Szabatos szép énekével sok tapsot idézett elő. S a mi nem kevésbé megjegyzésre méltó, oly tisztán és csinosan mondja ki a magyar szót, a mint csak várhatjuk oly hölgytől, a ki Pesten született. A k. a. szerződötése valódi nyereség.

Vasárnap, május 8. Zöldi Miklós új szerződött tag első föllépteül: „*A cigány*.“ Eredeti népszimű 3 felv. Irta *Szigligeti*. Ez este is egy új tag mutatta be magát a közönségnek, t. i. Zöldi Miklós, ki a czimszerepben lép-
vén föl, kedvező fogadtatásban részesült. Zöldi szép tehetséggel megáldott színész, s csak a nemzeti színház hiányzott neki, hogy magát jeles művészé kiképezhesse. Játéka sok igyekezetet, kedvet és tanulmányt árul el. Kár, hogy hangja nem eléggé érczes. Rózi szerepét Prielle Kornélia adta szép sikerrel s a közönség meglegedésére.

Hétfő, május 9. „St. Tropezi urnő.“ Dráma 5 felv.

Kedd, május 10. Stighelli ur utolsó föllépteül: „*Rigoletto*.“ Opera 4 felv. *Verditől*. Ohajtjuk, hogy Stighelli ezen utolsó föllépte csak mint vendégnek legyen utolsó, s minélőbb viszontlássuk őt, mint színházunk rendes tagját. Rá valóban nagy szükségünk volna, mert Jekelfalussy még mindig nincs pótolva.

Szerda, május 11. „Béldi Pál.“ A Teleki-alapítványból 100 arannyal jutalmazott eredeti szomorujáték 5 felv. Irta *Szigligeti*.

Csütörtök, május 12. „Tell Vilmos.“ Opera 3 felvonásban. Zenéjét írta *Rossini*.

Szerkesztői mondanivaló.

4469. **Hány hét a világ?** Milyen tréfás kérdései vannak önnek. Megfelel ily versre már Sári néni is.

4470. **Miskolcz. K. P.** A közleményt örömmel vettük. Egyik feladatunk: a természettudományok iránti érdekeltséget minél általánosabbá tenni. A jeles cikkben igen alkalmas eszközt látunk e célra.

4471. **Szolnok.** Az ottani cigánybanda hanyagsága miatti panaszt mellőzhetjük. Reméljük, hogy sokat tanultak Fátyol Károly hangversenyében.

4472. **Veszto.** A meghalt szülék emléke iránti halás tisztelet példája igen szép és megható, de ez esetben gyöngéd magánügy, melyet az által tisztelünk meg legjobban, ha minél kevesebbet szólunk róla.

4473. **Veresmart.** Ideje, hogy ennek a helységnek és környékének ott Szabolcs-megyében végre jobb híre is kerekedjék már egyszer, tőkép a Tiszán utazók s szállítók előtt. A só és fa rablás még mindig gyakori. Most ismét egy ily eset, mint ragadott el 15 vakmerő rabló egy egész, sőt szállító talpat egy rajta alvó oláh emberrel együtt Mikor hagynak már békét annak, a mit nem ő rájuk bíztak?

4474. **Kolozsvár.** H. S. Köszönettel vettük. Komoly szándékunk, neki fohászkodni a „nagyobb mű“-nek. Az akarat megvan. Kérdezt „mondanivalónk“ másfelé szólott; oly férfúnak, kinek zokon esik valami, a miről mi nem tehetünk.

4475. **Egy délután falun.** A mellékes apróságok könnyen vannak elmondva; de a fő dolog ki van hagyva. Miért nem beszél el azt a sok szép regét, melyeket annyit emleget? — A versek nem érik meg a tinta árát. Kéziratot vissza nem küldünk; az itt pusztul el.

4476. **Eger. B. A.** Az illetéktelenül küldött 2 pft. iránt rendelkezni sziveskedjék.

4477. **V. J.** A két tudósítást sürgetősb közlendők miatt mellőztük; most már érdeket vesztek. Újabb közleményeket kérünk.

4478. **Pelsőcz.** Magán uton küldjük válaszukat.

4479. **N. Váradi. K. P.** — Az ohajtásnak teljesen megfelelni remélünk. Mint bizonyost írhatjuk most önnek, hogy a közérdekű napi-események tekintetbevételével a Pol. Ujdonságok hasábjait tetemesen meg fogjuk szaporítani. A több oldalról jött felszólításoknak tesszük ez által eleget, s minmagunk vágyait is teljesítjük, anélkül, hogy ez által előfizetőinkre érezhető terhet bővebben.

4480. **Komárom. V. L.** — Ön nem akarja, hogy lapja a félév kezdetén elkéssék, s azért már most küldi be előfizetési díját. Szívesen fogadjuk. A lap szétküldéséhez nincs ugyan [közünk (ez a kiadéhvatal dolga), de igen jó gondolatnak tartjuk ez előre gondoskodást. Tapasztalásból tudjuk, hogy a rendes előfizetési időben annyira összehalmozódik a megrendelés, hogy a legmegfeszítettebb éjjel-nappali munka mellett sem kerülhető ki az expediciónál némi kis késedelem.

Nyilt tér. *)

Felhívás Balogh Zoltán urhoz. A Vasárnapi Ujság 16-ik számában „Irodalom és művészet“ rovat alatt ezt olvastuk: „Balogh Zoltán egy kötet verset fog közelebb közrebocsátani, előfizetés nélkül.“ — Balogh Zoltán ur mult 1858. év tavaszán D . . . ó A a urhölgyet egy előfizetési ivvel tisztelte meg, ily című költeményeire: „Ábránd és érzelem.“ — Tizenketten előfizettünk egy pengő ftjával, s bár 12 forint pengőt kezeink közt levő postavevény szerint majus 1-én Balogh Zoltán urnak elküldöttünk Pestre, a költeményeket maig nem vettük. — Ma hónap egy év elmulik, és se pénz, se posztó! — Szabad legyen azért a 12 pengő ftért kérdést intéznünk Balogh Zoltán urhoz, hogy mikor kapjuk már „Ábránd és érzelem“ című költeményeit? — vagy talán kárpótlásul a közelebb előfizetés nélkül kibocsátandó egy kötet verseivel fogja az egy évi várakozás miatt türelmet vesztett előfizetőit meglepni? Nagy-Atád, april 19. — *Tizenkét előfizető* (kik, ha Balogh Zoltán ur parancsolja, a nyilvánosság terén névszerint is be fogják magukat mutatni).

*) E rovatban közlött cikkekért csupán a sajtóhatóság irányában vállal felelőséget a Szerk.

HETI NAP T Á R.

Ho- és hetinap	Katholik. és Protest. napár	Gör.-oros napár	☉ Nap-		Izraelit. napár	☾ Hold-		
			kelet	nyug.		kelet	nyug.	
Majus			6. p.	6. p.	Igar R.	6. p.	6. p.	
15 Vasár	B3 Sz. Józsv.	B3 Zsófi	3 D3 Laura	4 25	7 27	11 Bajt II.	6 29	3 6
16 Hétfő	Nep. János v.	János	4 Pelagia v.	4 24	7 28	12 Bjt (hal)	7 43	3 30
17 Kedd	Ubald p.	Ubald	5 Irene	4 23	7 29	13	8 57	4 1
18 Szerda	Venancz. Fel.	Theodot.	6 Vizsent	4 22	7 31	14 K. hus-	9 57	4 37
19 Csütört.	Ivó. Coelestin	Ivó	7 Feltalál.	4 21	7 31	15 (vét)	10 48	5 28
20 Péntek	Bernardin p.	Anastas.	8 Janos e.	4 20	7 33	16 Ohoz.	11 27	6 23
21 Szomb.	Szilárd Vál.	Szilárd	9 Izaiás pr.	4 18	7 34	17 S. 4 P.	11 57	7 29

Holdnegyed: ☾ Holdtölte 16-án 10 óra 23 perczkor este.

TARTALOM.

Beregszászi Lajos (arczkép). — Születésem napján. Kuliffay E. — Buda ostroma s bevétele 1541. (folyt.) Pauler Gy. — Radványi gyár (képpel). — Állatok arczképesarnoka (képpel). — A Záp-tenger. — Adomák Jancsó Pál színész életéből. Miklós M. — **Tárbáz:** Kakas Márton a színházban. Kincs-ásók Somogyban. A turkosok. Irodalom és művészet. Egyházi és iskolai hírek. Ipar, gazdaság, kereskedés. Közintézetek, egyletek. Balesetek, elemi csapások. Mi újság? Levelezés: Debreczen, K.-Fehérvár, Bécs. Egyveleg. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Nyilt tér. Heti naptár.

— **A Politikai Ujdonságok** 19. számának főtartalma: A hareztréről. — Ismét az orosz-francia szövetség híre. — Gyanus jelek. — Heti krónika. Vidéki közlemények: Visonta, Érkávás stb. — Urbéri kárpótlási kötlevelek huzása april 30-án I. II. III. — Rendes rovatok.

Előfizetési felhívás

VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK

két havi, azaz: majus—június s nyolczhavi, azaz: majus—decemberi folyamára.

Előfizetési feltételek:

(VASÁRNAPI UJSÁG a POLITIKAI UJDONSÁGOKKAL együtt.)
Két hónapra (majus—júniusra) 1 ft. 50 kr. ujpénz.
Nyolcz hónapra (majus—decemberre) 6 „ — „

Külön előfizetés a Politikai Ujdonságokra:

Majus—december 3 ft. ujpénz.
☞ Minden tíz előfizetett példányra egy tiszteletpéldány. — A pénzes-levelek bérmentes küldése kéretik.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala
(Pest, egyetem-utca 4. szám.)

Felelős szerkesztő: **Pákh Albert** (lak. uri-utca 12. sz.)